

Boro-hus

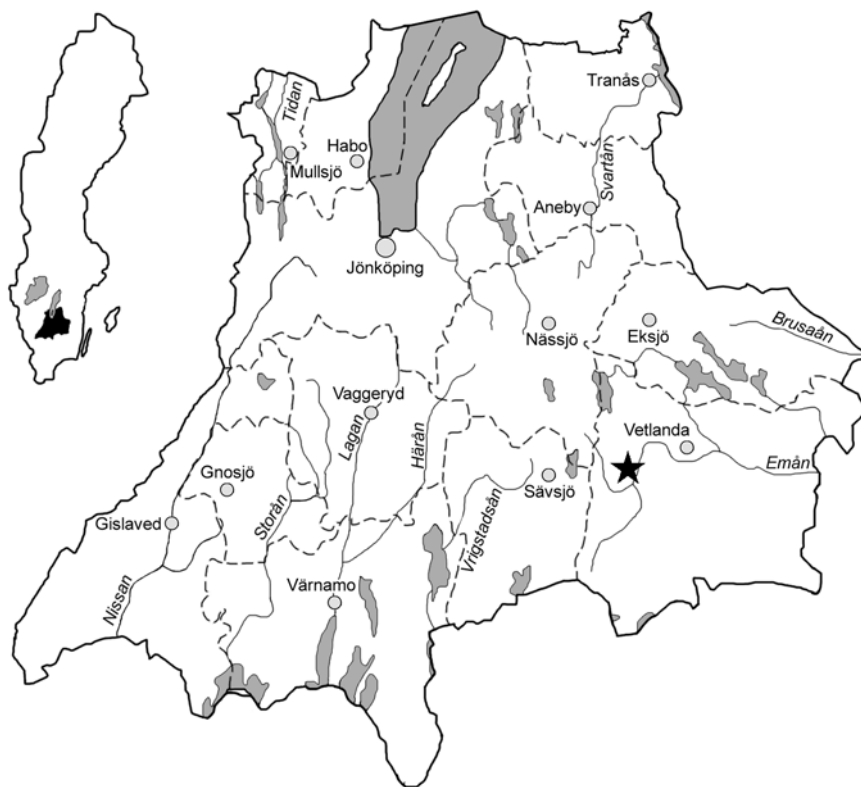
Fördjupad beskrivning av industriområdet i Landsbro

*Lannaskede socken i Vetlanda kommun,
Jönköpings län*

Boro-hus

Fördjupad beskrivning av industriområdet i Landsbro

*Lannaskede socken i Vetlanda kommun
Jönköpings län*

Rapport och foto: Britt-Marie Börjesgård
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: TMG Tabergs, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

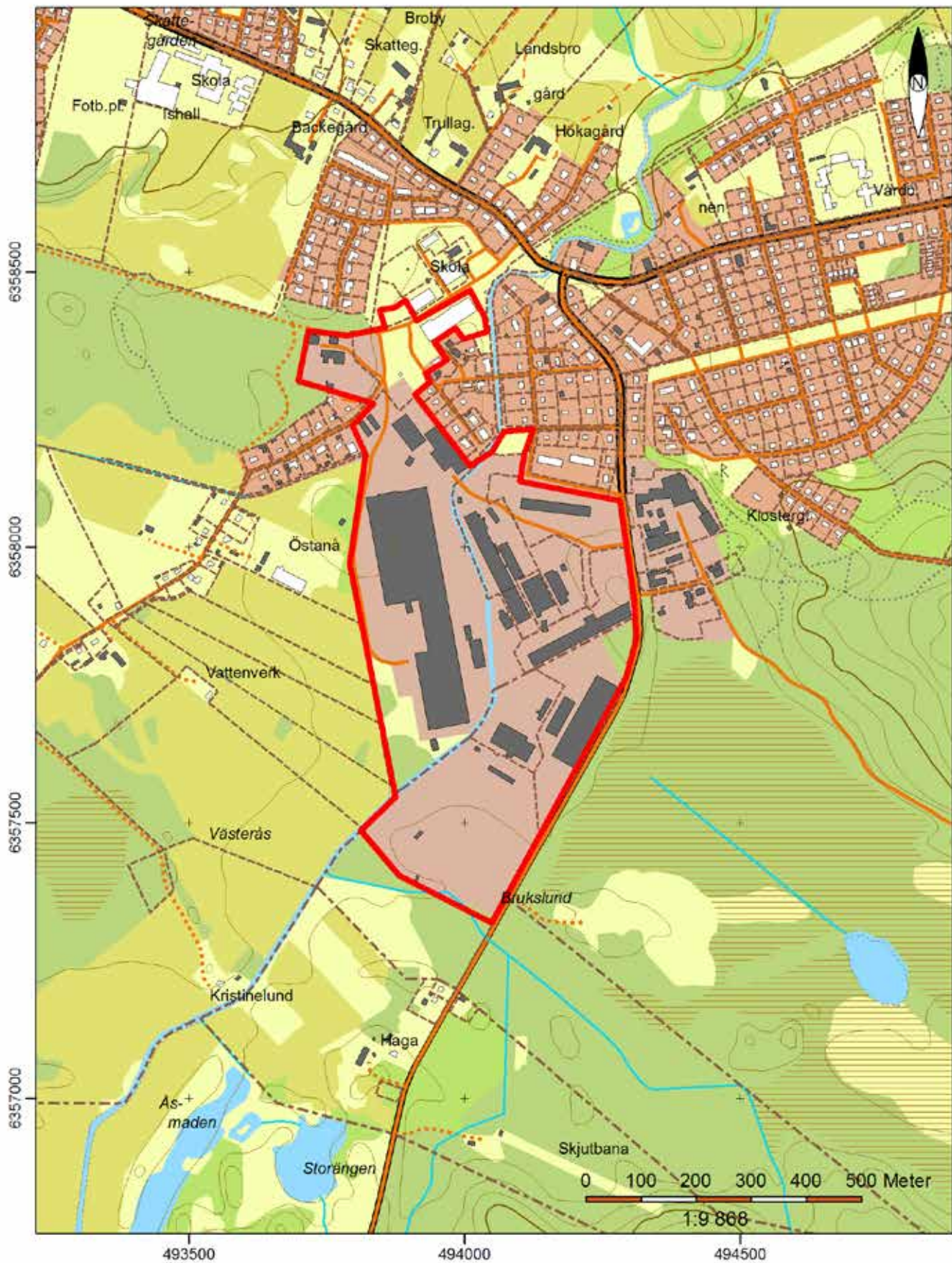
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2018

Innehåll

Inledning	5
Syfte	5
Källor	5
Historik Boro-hus	5
Verksamheten	7
Utvecklingen av industrin	8
Det tidiga skedet – före HSB	8
HSB-perioden 1937–1983	10
1984 fram till den andra konkursen 1993	12
Fabriksområdet	13
Första fabriksområdet	14
Området öster om Linneån	14
Området väster om Linneån	15
Bebyggelsen – i ett historiskt perspektiv	16
Första fabriksområdet	16
Området öster om Linneån	22
Området väster om Linneån	34
Järnvägsnät	40
Produktion	42
Virket	42
Utvecklingsarbete	42
Personer	45
Nulägesbeskrivning	46
Det äldsta fabriksområdet	46
Nya fabriksområdet	48
Området öster om ån	55
Referenser	65
Tekniska och administrativa uppgifter	66

Bilaga 1 Kartor

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Länsmuseet har fått i uppdrag av Länsstyrelsen i Jönköpings län att göra en fördjupad dokumentation av Boro-hus i Landsbro. Bakgrunden till detta är att virkesmagasinet, den så kallade Noaks Ark, sedan 2011 är byggnadsminne. Virkesmagasinet, som uppfördes 1947–1948, hanteras idag som en solitär, men byggnaden kan behöva ses i sitt sammanhang i den industriella miljö som den var och är en del av.

Fördjupningen är utförd av antikvarie Britt-Marie Börjesgård.

Syfte

Syftet med studien är att beskriva historien och komplexiteten i fabriksområdet som har anknytning till Boro-hus. Detta för att kunna ge en ökad förståelse för virkesmagasinet och dess sammanhang.

Källor

Som källor har framförallt bygglovshandlingar hos Vetlanda kommun och arkivmaterial från Boro-hus i Lannaskede hembygdsförenings ägo nyttjats. En översiktlig inventering har utförts på området och i möjligaste mån har de olika fastighetsägarna intervjuats.

Historik Boro-hus

Landsbro Trävarubolag började tillverkningen av monteringsfärdiga villor år 1923. Utgångspunkten var ett sågverk grundat av Emil Johansson, och detta hade varit verksamt på platsen sedan 1896. Emil Johansson dog tidigt och hans barn drev företaget vidare. Det var under bröderna Emilssons ledning som hustillverkningen startade.

Sågen på det första industriområdet. Fotografi troligen från början av 1930-talet.

Företaget sålde hus enligt konceptet Boro-hus som levererades enligt kapsystem, det vill säga i princip lösvirke, men i kapat och uppmärkt av det i stommen ingående virket, vilket vanligen förutsatte att köpare anlätade en byggmästare. I slutet av 1920-talet utvecklade de Ello-hus som var mera standardiserade. Materialet levererades då i block för att köparen själv skulle kunna sätta upp sitt hus. Bolaget hade tillverkning i Landsbro men drev även en fabrik i Sävsjö. Vad gäller företagets omsättning kan man läsa följande i marknadsbladet Boro nyheter 1934:

”Under år 1934 försåldes ca 900 Boro-villor förutom ett avsevärt antal sportstugor och sommarvillor. Husen voro spridda från översta Norrland till södra Skåne. Sammanlagda kontraktsbeloppen av under år 1934 försålda hus utgjorde över 5,000,000 kr. med ett beräknat egnahemsvärde av c:a 15,000,000 kr. Nära hälften av husen voro specialhus och nästan samtliga 900 köpare vore olika, dvs inga större order å lika hus, småstugor el dyl till samma köpare.”

Företaget såldes i december 1936 till HSB, som tog över driften från januari 1937. För HSB var detta ett sätt att få fram egnahem för mindre inkomsttagare vid sidan om flerbostadshus för bostadsrättsföreningarna.

Under andra världskriget, då stora delar av bostadsproduktionen låg nere, tillverkades bland annat baracker och hangarer till militära ändamål, för att kunna hålla produktionen igång. HB-balken, en fribärande takkonstruktion i trä, var en annan kompletterande produkt som kom igång under denna period.

Försäljningsstatistik:

år	antal hus
1940	1015
1950	655
1960	823
1970	1220
1980	1151
1988	3000

Team Boro, hockeylaget i Landsbro, var en del av Riquma-koncernen.

HSB drev företaget fram till 1984, då den nytilträdde VD:n Curt Wrigfors övertog företaget tillsammans med delar av personalen. Boro kom därmed att ingå i den snabbt växande Riquma-koncernen, ägd i huvudsak av Curt Wrigfors och hans söner. Koncernen kom att inbegripa en rad andra byggföretag på flera håll i Sverige men drev också en omfattande fastighets- och fritidsverksamhet och byggde bl.a. upp Ekerums gård på Öland, Astrid Lindgrens Värld i Vimmerby och hockeylaget Team Boro.

År 1991 försattes Boro AB och Riquma AB i konkurs. Boro-Hus AB, som företaget sedan kom att heta, och vissa av dotterbolagen övertogs av LB Invest AB och drevs fram till november 1993 då det ånyo försattes i konkurs. Trots flera anbud från olika intressenter

kom inte företaget att rekonstrueras, utan lösa inventarier och lokaler såldes på auktion juni 1994 efter omfattande lokala protester.

Varunamnet Team Boro köptes då av Mjöbäcksvillan och ägdes sedan av Väst kuststugan. Sedan sommaren 2003 har företaget återgått till det gamla varunamnet Borohus.

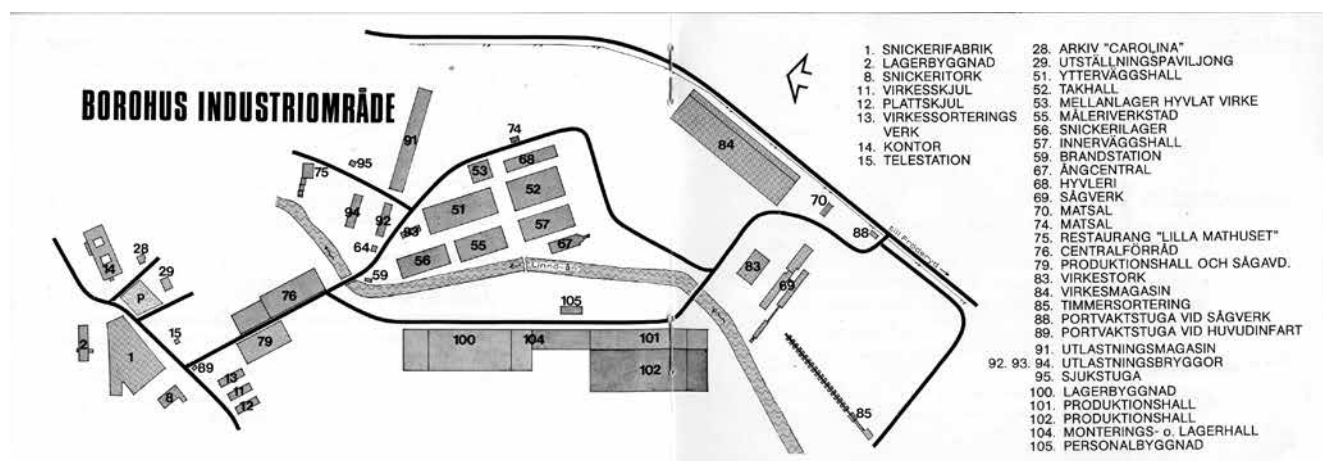
Verksamheten

Landsbro Trävarubolag och sedermera HSB Boro har varit ett betydande företag för samhället Landsbro. Detta har varit en tillgång men också en utmaning, i tider när företaget hade ekonomiska problem. Företaget har gett arbete till folk i trakten, men det har också inneburit en stor inflyttning, och då inte bara från grannsocknarna. I början av 1930-talet när företaget expanderade så rekryterade man ritare och ingenjörer i stort sett från hela landet.

År	Kontorspersonal	Arbetarpersonal
1940	39 varav 6 kvinnor	248
1950	*	299
1960	*	302
1970	*	378 varav 3 kvinnor
1980	113 varav 28 kvinnor	301 varav 25 kvinnor

* Uppgifter frågas inte efter i formuläret. Uppgifterna är hämtade ur Kommerskollegiets industristatistik. Riksarkivet.

I försäljningsstatistiken ovan för år 1950 finns också specificerat andelen hus enligt blocksystem i förhållande till kapsystem. Vid denna tiden var blocksystemet dominerande och av 655 hus levererades 553 enligt detta system. De hus som levererades enligt kapsystem hade dock ett något högre enskilt leverensvärde per hus.

Karta över industriområdet ur reklammaterial från omkring 1980.

Utvecklingen av industrin

Det tidiga skedet – före HSB

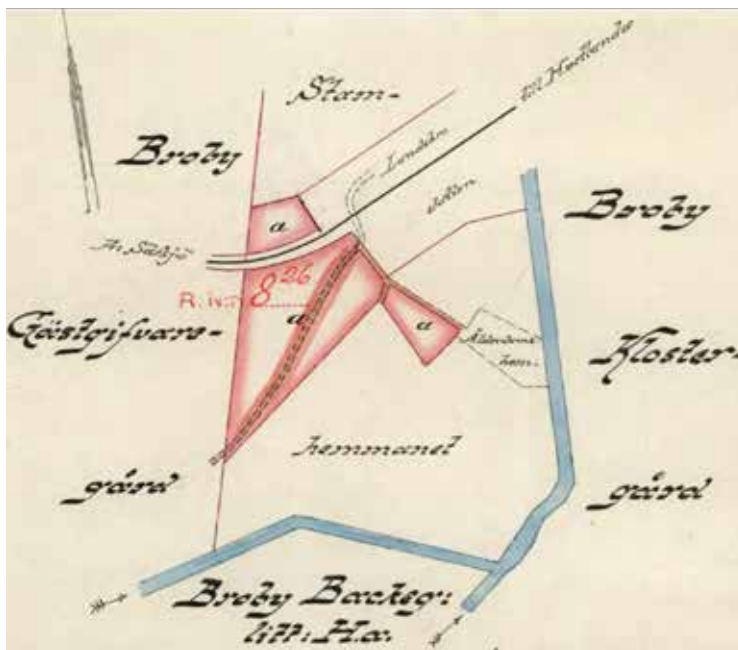

Emil Johansson (1855–1915).

Hustillverkningen etablerades som sagt på platsen för ett tidigare sågverk. Virkeshandlaren Emil Johansson med familj flyttade 1894 till Landsbro, som då hette Smålands Broby. Han hade redan i ungdomen tillsammans med sin far och bror byggt en liten vattensåg i Gundmundsås i Bäckaby socken. De köpte sedan skog i området, sågade och sålde virket. Efter att Emil Johansson hade flyttat till Landsbro köpte han avverkningsrätten till Äsprilla Västergård, strax söder om Landsbro, och satte där upp en ångsåg. År 1896 startade verksamheten i Landsbro, troligen flyttade han ångsågen från Äsprilla till stationssamhället där det fanns bättre möjligheter att distribuera de sågade varorna. Sågen kompletterades med ett hyvleri. Landsbro Trävarubolag, som rörelsen kom att heta, började även tillverka lådor, lastpallar, m.m. Företaget ska ha svarat för alla trävaruleveranser till Baltiska utställningen i Malmö 1914.

Efter Emil Johansson död 1915 kom sedan de äldre och myndiga barnen att driva verksamheten vidare. Landsbro Trävaruaktiebolag registrerades hos Kungl. Patent- och registreringsverket i februari 1917. Styrelsen utgjordes då av bolagets direktör, disponenten Carl Emilsson, förvaltaren Gustav Albert Emilsson i Trishult, landsfiskal Johan Petrus Norén i Vetlanda och fru Elin Augusta Linnéa Sjöberg, född Emilsson och då bosatt i Markaryd.

Från den tidigaste perioden finns inga ritningar eller kartor med bebyggelsen inritad. Det finns dock en lantmäterihandling från 1922 som berättar delar av den tidiga historien.

Karta till avstyckning utförd 1922.

”Den 8 mars 1917 erhöLL Landsbro Trävaruaktiebolag utav Östra häradsrätt lagfart å 3/16 mtl. Broby Backegård n:r 8 i Lannaskede socken, i jordregistret betecknat 8³. Å i frågavarande 3/16 mtl. fanns redan då i närheten av Landsbro järnvägsstation uppförda en del byggnader, avsedda för och använda vid bolagets fabriksdrift jämte några bostadslägenheter. Sedermera har bolaget emellertid beslutat att upphöra med jordbruk och i anledning därav försålt själva jordbruksfastigheten Broby Backegård. Därvid skulle dock för all framtid undantagas och avsöndras hela det förenämnda 3/16 mtl. i Broby **befintliga fabriksområde med där å uppförda sågverks- och fabriksbyggnader, smedja, magasin och bostadslägenheter**, vilket allt gemensamt benämnes Fabriksområdet.”

Det var den äldste brodern, Gustaf Emilsson, som köpte jordbruksfastigheten av bolaget. Av handlingen framgår att fabriksområdet var delat i tre mindre områden. Det genomkorsades av järnvägsspåret Vetlanda–Sävsjö samt en i laga skiftet avsatt yta för en samfälld väg.

I januari 1924 anmäldes till handelsregistret att Axel och Carl Emilsson ämnade idka trävaru- och fabriksrörelse jämte annan liknande verksamhet under firma Landsbro Trävarubolag.¹ Hösten 1925 anmäldes att även den yngsta brodern Erik Lennart Sölve Emilsson inträtt som delägare. År 1929 köpte bolaget sedan till Sågmossen som låg söder om tidigare mark. Området avgränsades i söder av en bäck som anslöt till Linneån.

Utsnitt ur karta upprättad vid avstyckning 1928–1930 där man kan se hur centralt den ursprungliga fabriksbyggnaden låg i samhället.

Under 1936 inleddes förhandlingar med Domänverket om att få köpa delar av eller hela fastigheten Broby Klostergård för att kunna utvidga fabriksområdet.

Inför HSB:s övertagande 1937 gjordes en värdering av hus och inventarier. Fabriksområdet omfattade då sex olika fastigheter med en sammanlagd areal om nästan 44 000 kvm. Tre av fastigheterna var mindre tomter inrymmande kontorsbyggnaden Rosdal, förmansbostaden Dalhem och personalbostaden Nyhem.

Industriområdet var drygt 40 000 kvm och innehöll följande byggnader: sektionfabrik, ångcentral (tegelbyggnad i två våningar), skorsten (35 meter hög), en stor fabriksbyggnad om cirka 5 200

¹ Landsbro Trävaruaktiebolag hade, som flera andra sågverk, fått ekonomiska problem efter första världskrigets slut då bostadsproduktionen var låg och därmed också efterfrågan på virke. Bolaget gick i likvidation 1921. (Larsson. 1995.)

kvm, torkhus, sågverksbyggnad, fläkthus, lagerbyggnad för snickerier (ca 430 kvm), garage, lagerbyggnad i brädgården, magasin och materialrum.

Företaget ägde också en byggnad i Sävsjö, ett lager för virke och snickerier m.m.

HSB-perioden 1937–1983

Bakgrund

HSB tog 1937 över en industri som var under utveckling. HSB hade vid den tiden intresse av att bredda sin tillverkning av bostäder och Borohus hade troligen behov av kapital för att kunna utveckla verksamheten. För HSBs del handlade det om att kunna styra kvalitén i byggandet genom att själv äga produktionskapacitet. Redan 1925 hade HSB köpt sin första fabrik, en trappstegsfabrik. Året därpå köpte man in snickerifabriken i Sparreholm. HSB startade också en murbruksfabrik, ägde en stenkross och drev en stuckatursverkstad, några företag drev man under en kortare tid andra över längre perioder. HSB startade ett företag för materialleveranser. 1935 köpte man en snickerifabrik i Nässjö och året därpå var man redo för att gå in i trähusindustrin genom köpet av Borohus. Man tänkte också exportera färdiga småhus till Storbritannien och därför skapades 1938 även en husfabrik i Uddevalla, Junohus. Kriget kom dock emellan och exportplanerna gick delvis om intet.

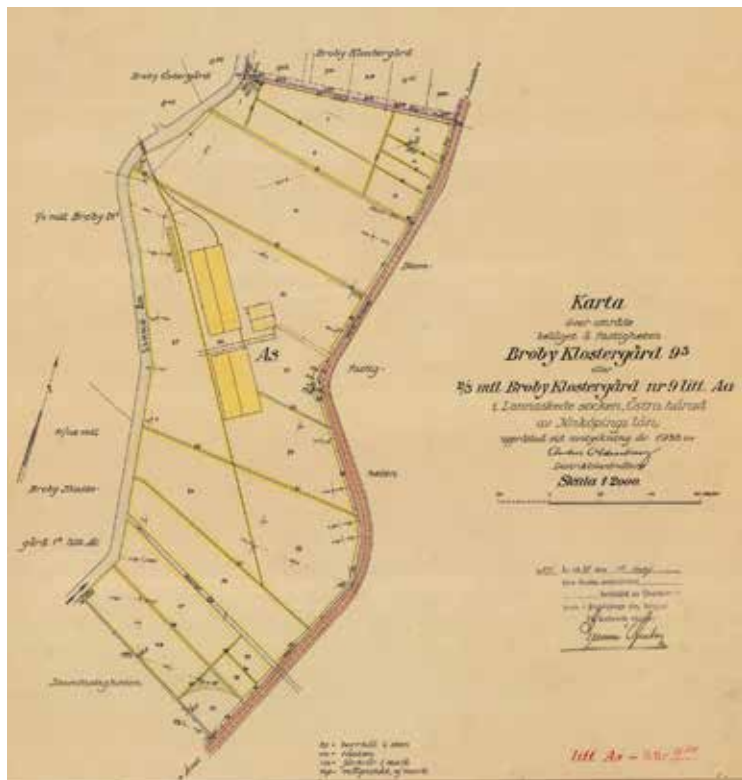
Under krigsåren var bostadsproduktionen begränsad då det rådde restriktioner. Företaget byggde bland annat hangarer och baracker för militära ändamål vilket delvis motverkade nedgången. Ingenjör Hilding Brosenius deltog i produktionsutvecklingen genom att bland annat konstruera en fribärande balk, den så kallade HB-balken, som är en spikbalk med flera lager av panel lagda i olika riktning. Balken nyttjades också i byggnationen av flera av de nya hallarna inom fabriksområdet i Landsbro.

Borofabriken efter HSBs övertagande 1937. På bildens ses från vänster arkitekt Tage Kjellberg, Ulla Alm, redaktör Vår Bostad, Nils Hellström, kassör HSB Stockholm. Birger Lindham, direktör HSB Stockholm, Carl Almgren, ingenjör HSB Stockholm, arkitekt Evald Kjellberg, som hade arbetat i Landsbro men flyttade till Stockholm efter övertagandet, Gustaf Hammar ingenjör, Landsbro, Olle Sangell, Landsbro, Karl Kense, disponent Landsbro, Anna-Lisa Ericsson, Stockholm och Thyra Larsson, kassörska Landsbro. Fotografiet tillhör Gillis Sangell, Stockholm.

Fabriken i Landsbro

De tidigare inledda förhandlingarna med Domänverket angående markinköp från Broby Klostergård gällande marken öster om Linneån, slutfördes av det nybildade bolaget AB Boro-Hus genom HSB:s chef, arkitekt Sven Wallander.

Karta upprättad över Broby Klostergård 1938 av distriktslantmätare Anders Oldenburg. På området är spikhallen, takhallen och hyvleriet uppförda.

Enligt årsberättelsen för 1937 framgår att en fabrik för takstolar m.m. uppfördes under året. Byggnaden var 37 x 63,75 meter, den var dock inte färdigställd med golv, maskiner och elektrisk utrustning. Vidare så färdigställdes grunden för hyvleriet. En brandstation av tegel, 4,3 x 4,3 meter uppfördes med el, värme och central. För transporter från det utökade fabriksområdet hade en järnvägsbro anlagts över Linneån. Under året hade också elektrisk uppvärmning ordnats i matsalarna i sektionsfabriken och i ett magasin vid Boro-fabriken. Begreppen sektionsfabriken respektive Boro-fabriken kan man anta speglade de två olika systemen med dels hus som levererades färdiga i sektioner dels hus enligt Boro-systemet som levererades i kapade längder.

Under de närmaste åren växte fabriken snabbt och flera hallar uppfördes i anslutning till sektionsfabriken och takstolshallen. En lagerhall för snickeriinredning uppfördes 1938, en måleriverkstad 1939 och en innervägghall 1940. Parallellt med byggnationen på det nya området uppfördes även en virkestork i anslutning till den första fabriken. Under 1940-talet utvecklades virkeshanteringen, ett nytt sågverk uppfördes 1945 söder om den nya fabriksanläggningen och året därpå en ny virkestork i anslutning till sågen. Det

Timmersorteringsverket.

stora virkesmagasinet uppfördes ytterligare något år senare längs Fröderydsvägen och i vinkel mot sågverket och torken. Även en personalrestaurang uppfördes under 1940-talet.

Nästa stora utvecklingsskede inträffade när en ny modern husfabrik uppfördes på västra sidan av Linneån.

Sedan början av 1960-talet var BORO:s produktion av permanentboende nästan uteslutande inriktad på grupphus, vid sidan av fritidshusen. I februari 1981 lanserades Boro-villan, ett styckehus som kunden beställde direkt från fabriken och genom att slopa säljarledet kunde man erbjuda marknadens billigaste hus i motsvarande segment. Som hjälp till kunden hade man tagit fram en villahandbok som skulle vägleda kunden i planering och genomförande. Boro-villan var ett 1-planshus, i lite olika storlekar med flexibla planlösningar.

Under slutet av 1970-talet och i det tidiga 1980-talet var situationen svår, bostadsmarknaden var delvis mättad efter miljonprogrammets genomförande. Förutsättningar för samgående med andra husföretag undersöktes, dels med AB Fogelfors Bruk under 1978, dels 1983 med Myresjöhus men utan resultat. Det lades flera stora varsel men som sedan drogs tillbaka efter att man hade fått efterlängtnade orders. Även flera omorganisationer genomfördes. I januari 1983 lades ännu ett varsel som berörde nästan hälften av personalen. Företaget skulle koncentrera sig på hustillverkningen, snickerifabriken samt såg- och brädgårdsverksamhet skulle avyttras. Grupper ur personalen förhandlade med företaget om att ta över de nedläggningshotade verksamheterna. Förhandlingarna avseende snickerifabriken gick i lås, men vad gällde sågverket och brädgården beslöt företaget att fortsatt driva denna dock i reducerad omfattning. Den 1 augusti 1983 övertogs snickerifabriken av de fyra anställda George Lander, Jan Axmon, Sven-Olof Gustavsson och Lars-Erik Erikson.

I Boro-aktuellt (intern personalinformation) från september 1983² redovisades situationen för den uppsagda personalen. Av de 163 berörda var 3 personer helt arbetslösa, 29 personer övergick till snickerifabriken, 35 återanställdes i sågverket, 58 personer hade fått arbete i annat företag, i övrigt var det utbildningar (AMI m.m.), värnplikt/FN-tjänst, studier samt deltid- respektive förtidspension.

1984 fram till den andra konkursen 1993

Curt Wrigfors tillträdde som VD i februari 1984 och han kom då närmast från Gullringshus. När HSB beslöt sälja företaget tog Wrigfors över tillsammans med delar av personalen.

Mellan 1984 till 1990 ökade volymen från 1 000 hus till 5 595 och omsättningen gick från 120 miljoner till 2,5 miljarder. Boro-hus tog marknadsandelar och gick från 8 procent av marknaden

2 Boro-aktuellt årgång 13/30, 1983 8/9.

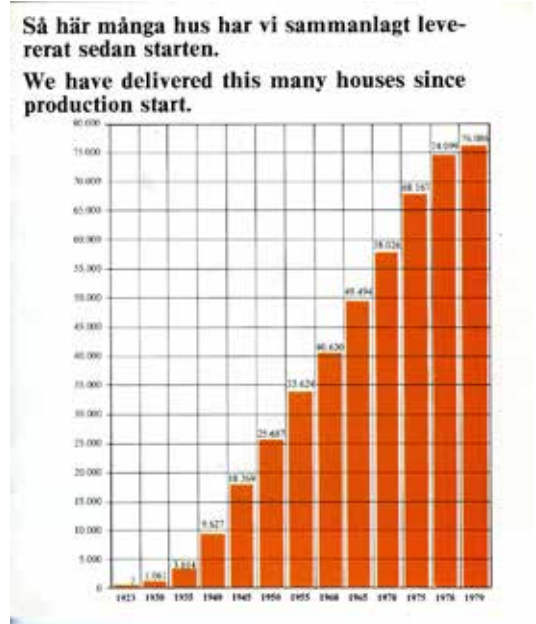
till 28 procent.³ Tillverkande företag inom byggbranschen köptes till, det var kökstillsverkning i Kallinge, fönstertillsverkning i Lycksele, dörrtillsverkning i Piteå och betongtillsverkning i Örnsköldsvik. Boro-hus blev en del av Riquma-koncernen som närmast var ett fastighetsbolag, men också annan verksamhet utan egentlig koppling inbegreps.

Det som hade varit en framgångssaga vände snabbt. Under 1990-talet förändras bostadsmarknaden radikalt. De statliga räntesubventionerna som till stor del hade styrt utbudet och produktionen, trappades av för att sedan helt upphöra. Detta gjorde att förutsättningarna för byggbranschen blev helt annorlunda. För husföretagen, vars marknad hade byggt på det gamla systemet, blev situationen en helt annan. Vidare inträffade finanskrisen och Wrigfors koncern drabbades.

År 1991 försattes Boro AB och Riquma AB i konkurs. Boro-Hus AB, som företaget sedan kom att heta, och vissa av dotterbolagen övertogs av LB Invest AB. I januari 1993 tog den dåvarande VD:n Rolf Jinglöv över. Företaget drevs fram till november 1993 då Boro-Hus begärde sig själva i konkurs då man inte fick behövliga krediter. Verksamheten var i gång fram till den 15 februari 1994 då konkursförvaltaren stängde tillverkningen efter flera tidsfrister. Trots flera anbud från olika intressenter kom inte företaget att rekonstrueras, utan lösa inventarier och lokalerna såldes på auktion i juni 1994 efter omfattande lokala protester.

Fabriksområdet

Fabriksområdet har vuxit successivt och parallellt med företagets expansion. Det första fabriksområdet låg centralt i Landbro samhälle väster om järnvägsstationen. Efterhand som verksamheten växte fanns behov av mera mark, i första hand för att lagra och hantera virket. Med 1930-talets utveckling under HSB:s ledning införskaffades ett markområde öster om Linneån fram till Fröderydsvägen, men området utvidgades efterhand. Nästa stora utvecklingsfas var i mitten av 1960-talet när den nya husfabriken uppfördes väster om Linneån och söder om den tidigare brädgården.

Statistik ur reklamblad producerat efter 1979.

Första fabriksområdet markerat på karta till avstyckning uppmätt 1928–1930. Den rosamarkerade byggnaden är Boro-fabriken, den blåmarkerade är Rosdal, bostadshuset till gården som blev kontoret. Den grönmärkade byggnaden bör vara sågen.

En flygbild över det första fabriksområdet från väster. I centrum på bilden, den triangelformade snickeribyggnaden. Till vänster i bild, den nyuppförda panncentralen och på andra sidan järnvägen ligger den andra snickerifabriken. I förgrunden på planen framför snickerfabriken ligger sågen. Bilden är tagen efter 1934 och före 1939, då virkestorken ännu inte är uppförd. Brädgården upptar hela Sågarmossen.

Första fabriksområdet

Kärnan i det första fabriksområdet utgjordes av platsen för det ursprungliga sågverket samt familjens dåvarande bostadshus. Området låg strax väster om stationen i Landsbro i anslutning till järnvägen Vetlanda–Sävsjö, och med egna spår in på industriområdet. Den stora snickerifabriken låg som en triangel söder om järnvägsspåret mot Sävsjö och med sågen strax väster om denna. En mindre snickerifabrik låg dessutom norr om järnvägen. För energiförsörjning uppfördes en ny värmecentral i början på 1930-talet.

I slutet av 1920-talet utvidgades området söder ut, framförallt för att täcka behovet av en större brädgård, för att kunna hantera och lagra stock och sågat virke.

Området öster om Linneån

Den tidigare utvidgningen hade skett inom den egna stamfastigheten, eller på mark som ägdes av den äldre brodern efter delningen. Nästa utvecklingsskede krävde tillgång till mera areal och då var jordbruksmarken öster om Linneån, tillhörande Broby Klostergård lämpligast. Marken ägdes av staten, men det formella övertagandet skedde 1938. Vid lantmäteriförrättningen 1937 var marken redan i anspråkstagen och flera byggnader uppförda. Centralt på området närmast Linneån uppfördes de stora fabriks- och lagerhallarna. Öster och söder om dessa kom att bli den nya ytan för timmersortering och virkesupplag.

Några år senare förvärvades även marken i söder och lades till fastigheten.

Flygbild över det utökade området, troligen tagen 1938, då snickerilagret och hyvleriet är uppförda. I förgrunden brädgården i anslutning till det första fabriksområdet.

Området väster om Linneån

Inför nästa utvecklingsskede, uppförandet av nästa generations fabriksbyggnader, behövdes ytterligare mark köpas in. Den nya marken låg söder om den gamla brädgården och väster om Linneån. Avstyckning skedde från Broby Skattegård, Broby Trullagård och Broby Östergård för sammanläggning med tidigare fastigheter år 1963.

Den nya stora hallen uppfördes av en prefabricerad betongstomme med murade väggar. Det var ett trendbrott från tidigare tradition att bygga i trä och med eget virke. De två först uppförda hallarna, husfabriken och en stor lagerhall, byggdes sedan till och därmed samman till en enda stor byggnadskropp. I anslutning till denna har sedan mindre servicebyggnader uppförts.

Flygbild från väster med det senaste området i förgrunden och den nya husfabriken till höger i bild.

Bebyggelsen – i ett historiskt perspektiv

De äldre fabriksbyggnaderna uppfördes i huvudsak av eget virke och med egen personal. Projektering och ritningar gjorde också inom företaget. Eftersom man också hade tillgång till eget timmer nyttjades även rundtimmer som stolpar i vissa konstruktioner.

I följande genomgång av anläggningens byggnader har även den numrering som företaget nyttjade avgivits, detta för att det ska kunna vara möjligt att hitta och identifiera de beskrivna byggnaderna i kartmaterialet. Systemet att numrera byggnaderna i nummerserier har varit detsamma sedan 1940-talet och fanns för första gången bland bygglovshandlingarna på en karta från 1945. På en situationsplan från 1939 var det en annan löpande numrering.

Första fabriksområdet

Gamla sågen

Bland arkivmaterialet från Boro-hus i hembygdsföreningens arkiv finns fotografier som anges visa den första sågen. Det är en enkel öppen sågbyggnad.

På en av bilderna kan man se en såg med de först uppförda Boro-husen längs Borovägen i bakgrunden. Huruvida detta är den första sågen, som har byggts in, eller om den har ersatts med en ny

Den första sågen.

Sågbyggnaden på fabriksområde.

byggnad är oklart. Den finns inga ritningar på sågen, men den var troligen den första byggnaden, uppförd då Emil Larsson grundade sitt ångsågverk.

Hur länge byggnaden som hade inrymt sågen, fanns kvar är osäkert. På kartan från 1939 finns sågen inte kvar i detta läge, men samtidigt kan man se en byggnad som troligen är denna på långt senare flygfoton. Man kan anta att byggnader som inte hade en viktig roll i produktionen utelämnades på kartorna, men de kan ändå ha funnits kvar.

Boro-fabriken, 1:a

Det finns inte någon bevarad nybyggnadsritning från uppförandet av den första snickerifabriken. I Boros interna material beskrivs byggnaden vara uppförd på 1920-talet och att de första husen tillverkades här 1923. I det tidigare refererade köpebrevet från 1917 nämndes utöver sågverket, även fabriksbyggnader, smedja och magasin. De tidigare fabriksbyggnaderna kan ha inkorporerats i snickerifabriken.

Flygfoto över det första fabriksområdet. Det är antagligen taget i mitten av 1930-talet då värmecentralen är uppförd men virkestorken inte är byggd. Delar av snickerifabrikens tak är inte täckt av papp, vilket kan antyda att bilden är tagen i anslutning till om- och tillbyggnaden 1934.

Snickerifabriken från väster. Bilden är tagen före ombyggnaden 1934. Man kan se att det var ett antal byggnader som sedan kom att byggas ihop till en samlad byggnadskropp.

En ombyggnadsritning från 1934 visar byggnaden i dess dåvarande utsträckning, bland annat byggdes järnvägsspåret söder om byggnaden över.

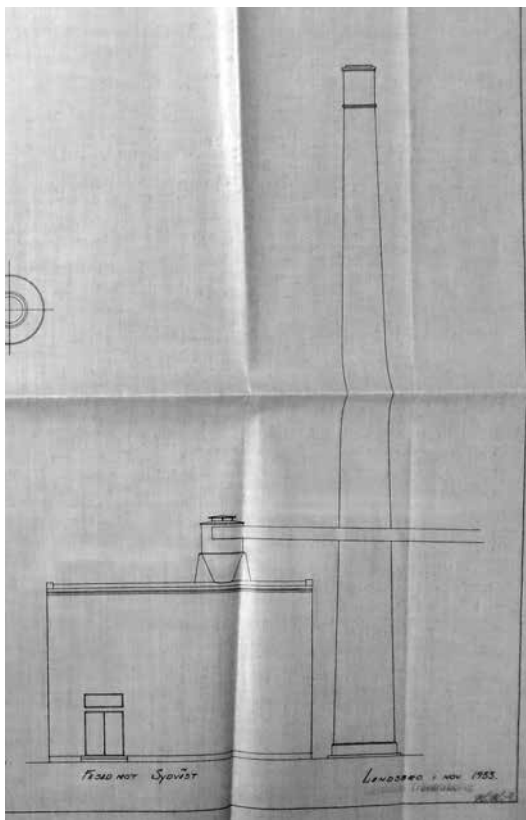
Byggnaden revs våren 1978 och snickeri och trappstillverkningen flyttade då över till den gamla spikhallen.

Avdelning 1 med avdelning 2 i bakgrunden. Fotografi från 1970-talet.

Snickerifabrik, 2

Strax norr om den gamla snickerifabriken och norr om järnvägen låg ytterligare en mindre snickerifabrik. En ritning från 1934 som troligen föreställer den aktuella byggnaden är märkt "beslagsverkstad och snickerimagasin". Avdelning 2, som den kallades, revs troligen samtidigt med 1-an.

Ritning över ångcentralen, daterad 1933.

Ångcentral, 4

Ritningen till den första ångcentralen visar en funktionalistisk byggnad med en hög skorsten vid den sydöstra fasaden. Ritningen är daterad Landsbro november 1933 och signerad K.K-e. (Karl Kense?).

Från ångcentralen gick en luftledning med ånga till den norra delen av fabriksområdet. På karta från 1980 benämns byggnaden mekanisk verkstad.

Skorstenen är numera riven och ångpannan borta men byggnaden finns ännu kvar. Luftledningen och de spikade stolparna för densamma revs 2012 av den fastighetsägare som numera äger denna delen av fabriksområdet.

En bild från bygget av virkestorken väster om den första snickerifabriken.

Hyvleri och virkestork, 8

Virkestorken, som låg mellan såghuset och Boro-fabriken uppfördes efter en ritning från 1939. En bevarad fotoserie i hembygdsföreningens ägo visar hur byggnaden uppfördes steg för steg. Några av bilderna är daterade november 1939. Byggnaden låg kvar på kartan från 1980.

Direkt väster om virkestorken, låg det gamla hyvleriet. Byggnaden fanns kvar på kartan från 1939 men inte på kartan från 1945.

Kolbod, 73

I anslutning till ångcentralen och garaget vid tomtgränsen i väster uppfördes ett enkelt kolskjul med en kolkross. Ritningen är daterad december 1940. På situationsplanen i anslutning till ritningen är också en kolugn inritad i tomtens sydvästra hörn. Byggnaden låg kvar på kartan från 1980.

Stallbyggnad, 71

En stallbyggnad uppfördes längs med tomtgränsen i söder (4,5 meter från tomtgräns mot 7:13). Stallet innehöll två spiltor och plats för foder och strö. Ritningen är odaterad men utifrån det på situationsplanen inritade kolskjulet kan man utgå från att byggnaden är uppförd efter detta, det vill säga 1941 eller senare.

Stallbyggnaden finns bevarad på sin ursprungliga plats.

Traktorgarage,

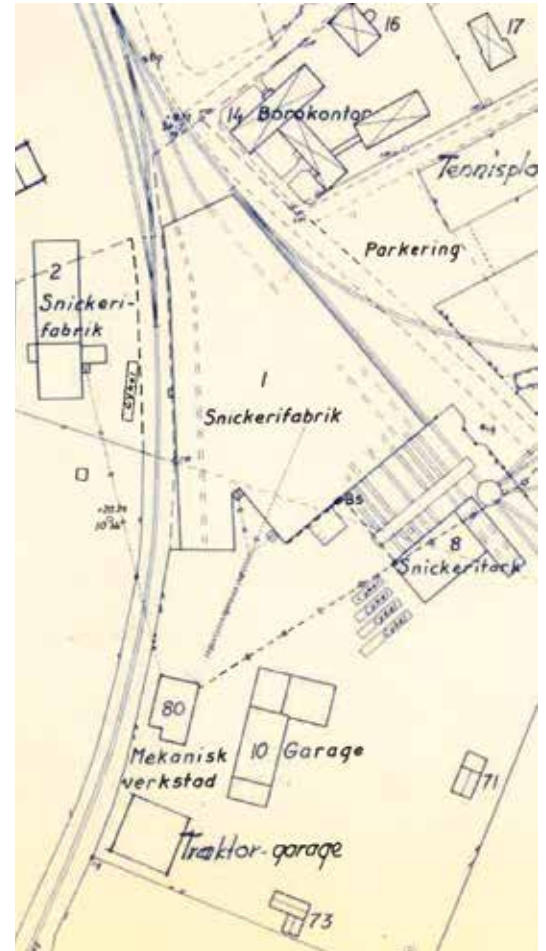
Ett kvadratisk traktor- och trailergarage uppförd i tomtens nordvästra hörn. Ritningen är daterad april 1964, och signerad av HSB-BORO, ritkontoret i Landsbro. Traktorgaraget finns bevarat på sin ursprungliga plats.

Garage, 10

Byggnaden var ursprungligen ett enkelt garage söder om värme-centralen och uppfört under 1930-talet. Den lilla byggnaden med sadeltak har sedan byggts till ett flertal gånger, på både på längden och med flera vinkelbyggnaden. Garaget har kompletterats med en verkstad i väster. Byggnaden byggdes på med ytterligare en våning i dess östra del 1991.

Gamla kontoret, 14

Det första kontoret inreddes i lägenheten Rosdal. Om- och tillbyggnadsritningen från 1929 är signerad av Ewald Kjellberg. Byggnaden förlängdes med fem meter vid den ena gaveln. Bottenvåningen inreddes till kontor med rum för kassa och korrespondens, disponent samt ritkontor. Övervåningen utgjorde en större lägenhet med fem rum, kök och jungfrukammare. Lägenheten nyttjades som disponentbostad för Carl Emilsson med familj fram till 1932 då deras egna villa "Kullen" stod klar. Därefter utgjorde den bostad för Karl

Utsnitt ur karta upprättad 1963. Kartan har sedan kompletterats med senare uppförda byggnader, så som traktorgaraget.

Kontoret efter tillbyggnaden 1939.

Kense och hans hustru Lilly, född Emilsson, efter deras giftemål samma år. År 1934 stod familjen Kenses villa "Siesta" längs med Fröderydsvägen klar. Efter att de hade flyttat gjordes hela byggnaden om till kontor.

År 1939 gjordes en tillbyggnad av kontoret med en vinkelställd tillbyggnad i två plan. En ritsal inrättades i övervåningen i det nya huset. Nästa tillbyggnadsritning är daterad 1946. Den ursprungliga byggnadskroppen förlängdes då med 11 meter åt öster, i två våningsplan och med ett arkiv i källaren. Ritningen är signerad AF. Några år senare byggdes en ny entré på den nordvästra långsidan. År 1961 lämnades bygglov till ytterligare en tillbyggnad, då i form av en paviljong längs med Borovägen i en våning. En förbindelsegång sammanlänkade paviljongen med kontoret.

Kontoret förstördes i en brand sommaren 1971 och kom sedan att rivas.

Ritsalen. Foto ur HSBs arkiv.

Tillbyggnaden från 1963.

Nya kontoret, 14

En ny och större kontorsbyggnad i ett plan uppfördes öster om platsen för det tidigare kontoret. Delar av byggnaden hamnade inom bangårdsområdet, men då järnvägen var under avveckling fick företaget förvärva marken från SJ. Det nya kontoret ritades av arkitektkontoret vid Boro-hus i Landsbro. Ritningen är daterad i april 1972. Kontoret uppfördes med ett nyutvecklat sektionssystem, där respektive sektion enkelt låstes med en list.

Kontoret byggdes till 1990 med en ny entré i en mera postmodern stil. Byggnaden har bland annat nyttjats som utbildningslokaler och förskola efter Boro-hus konkurs. Idag används den av Viking Beds.

Utställningshall /läkarstation, 29

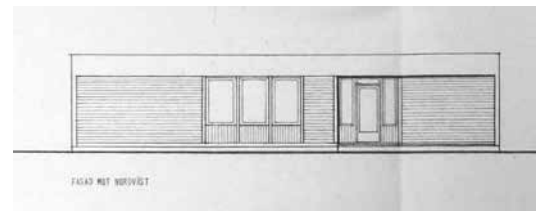
År 1970 fick företaget ett tillfällig bygglov till en utställningshall vid sidan om kontoret. Byggnaden användes sedan som kontor för reklamavdelningen. Den byggdes om till läkarmottagning 1979.

Det nya kontoret fick en ännu mera central placering i samhället än vad det gamla kontoret hade haft.

Kontoret byggdes av färdiga sektioner, som låstes sinsemellan med en list.

Kontoret under uppförande 1972.

Fasadritning, från 1979 "ombyggnad av befintlig kontorsbyggnad till läkarmottagning".

En flygbild över det nya området. Den är tagen innan målarverkstaden, förrådet och panncentralen uppfördes 1938. Marken nyttjades fortfarande av arrendatorn till Klostergårde då det går betande kor norr om hallarna.

Området öster om Linneån

Spikhallen, 51

Spikhallen, eler spikningshallen som den också kallas, var den första nya byggnaden i det utökade fabriksområdet öster om Linneån. Den uppfördes 1936. Det var en treskeppig hall, med en högre hall i mitten med sidoljus och lägre hallar på respektive sida. Trapptillverkningen flyttades till spikhallen 1978 efter att 1:an hade rivits.

Spikhallen förstördes i en brand i december 2011.

Interiörbild från spikhallen, bilden är troligen tagen på 1950-talet.

Spikhallen under uppförande. Järnvägsspåret är anlagt och träbron över ån uppförd, troligen gjordes den först för att kunna underlätta transporten av virket till spikhallen.

Spikhallen 2010. Hembygdsföreningen har en serie bilder från sommaren 2010. Foto: Ola Korsfeldt.

Takstolshall, 52

Takstolshallen byggdes 1937, när HSB hade tagit över företaget. Det var en treskeppig hall precis som spikhallen, med en hög hall i mitten med sidoljus och lägre sidourymmen.

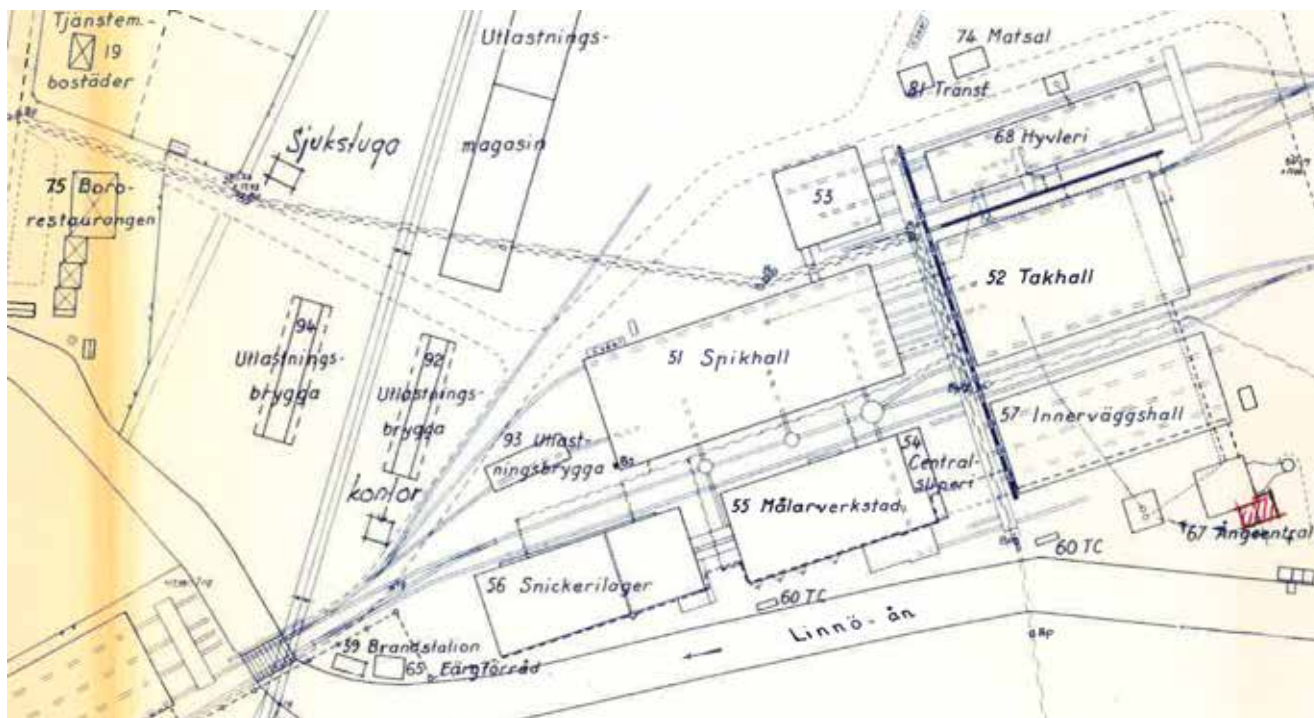
Byggnaden är bevarad, fast den är idag klädd med plåt men i övrigt relativt bevarad. En ny entré och kontorsdel är uppförd vid den södra gaveln.

Hyvleri / Magasin 53

Byggnaden uppfördes ursprungligen som hyvleri och fick sedan annan användning. Enligt årsberättelsen för 1937 färdigställdes grunden under året. På kartan till avstyckningen av den nya marken som upprättades 1938 är byggnaden inritad. Den ska ha nyttjats för impregnering under 1960-talet. Rivningslov för byggnaden lämnades 2007, men den revs först några år senare. Byggnaden stod kvar vid Ola Korsfeldts fotodokumentation 2010.

Takstolshallen till vänster i bild under uppförande. Till höger spikhallen och hyvleriet. Bilden är antagligen tagen sommaren 1938, direkt efter övertagandet av marken, då den tidigare arrendatorn skördar höet (notera krakarna i förgrunden).

Utsnitt ur karta från 1963. Kartan är senare reviderad och kompletterad med bland annat kontoret söder om utlastningsbryggan och sjukstugan.

Luckmålningsverkstad, 54

Byggnaden uppfördes 1938. Byggnadskropparna 54 och 55 var ursprungligen två separata byggnader. Luckmålningsverkstaden (54) som låg söder om snickermålningsverkstaden (55) var vänd med långsidan mot grannbyggnaden och gaveln mot ån. Hallarna byggdes samman 1939. På vissa senare kartor benämns den södra delen sliperi.

Luckmålningsverkstaden, närmast i bild, byggs samman med snickerimålningsverkstaden hösten 1939.

Snickerimålningsverkstad, 55

Byggnaden uppfördes 1938. De två måleriverkstäderna (54 och 55) byggdes samman redan påföljande år. Den större delen i norr benämndes snickerimålningsverkstad och den mindre i söder benämndes luckmålningsverkstad. År 1980 gjordes en invändig ombyggnad för sprutautomater, tork, färgförråd, personalutrymmen etc.

Viking Beds fick rivningslov för byggnaden 2010 då de byggde

Målarverkstaden från norr 2010. Foto: Ola Korsfeldt.

om de fastigheter som de äger och målarverkstaden ersattes med en modern plåthall i samma läge.

Snickerilager, 56

Byggnaden uppfördes 1938. I motsats till de övriga hallarna är den uppförd i två våningar. Takbjälkarna bärs av stolpar med skruvade stöd som ger dem ett karaktäristiskt utseende. Byggnaden har också fungerat som snickeri, efter att den gamla fabriken revs, men även tidigare.

Byggnaden är bevarad och nyttjas som komtor och lager för Viking Beds.

Förråd / innerväggshall, 57

Enligt de tidiga ritningarna uppfördes hallen i två etapper. Bygglov för den norra delen lämnades 1938 och för en tillbyggnad i söder 1939. Lagerhallen var ritad i tre skepp med en högre mittdel, på samma sätt som spik- och takhallen. Enligt den daterade kartan byggdes den 1940. Hallen är bevarad men delvis ombyggd.

Snickerilagret, målarverkstaden och luckmålningsverkstaden från nordost.

Tillverkning av dörrar i snickerilagret, Bertil Rönnefors närmast i bild. Notera de för byggnaden typiska stolparna med de bultade stöden.

Måleriverkstaden från norr 2010. Foto: Ola Korsfeldt.

Brandstation, 59

Strax söder om bron fanns en brandstation. Den uppfördes 1937 i anslutning till att de stora produktionshallarna byggdes. Den var med på kartan från 1945. Det är oklart när den revs.

Hallarna öster om ån. Närmast i bild innervägghallen (57), sedan följer luckmålningsverkstaden (54) och snickerimålningsverkstaden (55). Den högre byggnaden längst i norr är snickerilagret (56). Till höger i bild spikhallen. Fotografiet är troligen från slutet 1930-talet då hallarna var nyuppförda.

TC, 60

Två torrdass fanns på kanten mot Linneån – ett vid sidan om snick-
erimålningsverkstaden och ett utanför förråd 57.

Sektionsbrädgård, 61

Sektionsbrädgården låg väster om virkesmagasinet.

Sjukstuga, 64

På kartan från 1953 låg en mindre byggnad sydost om hyvleriet
(68) markerad som sjukstuga. På situationsplanen från 1964 fanns
det även en sjukstuga inritad i ett läge längre norr ut.

Färglager, 65

I anslutning till brandstationen vid järnvägsbron över Linneån
låg en mindre byggnad som utgjorde färgförråd. Det är oklart när
denna revs.

Ångcentral 67

En värmecentral uppfördes i anslutning till det nya fabriksområdet,
efter ritning daterad 1938. Den inrymde pannrum och en verkstad.
År 1955 gjordes en tillbyggnad, ritningen är signerad ritkontoret
Borohus Landsbro. Två bränslesilos tillbyggdes 1960, en silo för
torr spån och en för bark, vidare så nybyggdes en vattenrörspanna.
Tillbyggnaden var ritad av konstruktionsavdelningen.

Panncentralen försåg industrin och kontoret med värme via
luftledningar. I samband med att den nya fabriken uppfördes byt-
tes trästolparna till stolpar och ledningsbana i betong. Pannorna
eldades med eget bränsle och nästan uteslutande med spån. I mitten

Panncentralen, foto från 1940- eller 1950-talet.

De nya ledningsstolparna av betong är uppförda, men de äldre trästolparna står fortfarande kvar. Fotografiet är troligen från 1964 då marken för den kommande fabriken är under beredning.

Roland Lööv vid manöverbordet i panncentralen.

på 1970-talet kompletterades med en panna för att kunna bränna barken och en barksilo byggdes också. All bark hade tidigare körts till sottippen.

Byggnaden är bevarad, den står lämnad som när centralen var i drift, då det i ett skede fanns en förhoppning om att kunna ta den i drift igen. Den är sanerad, olja och annat eventuellt miljöstörande material är tömt enligt regelverk.

Flissilo

Svallar och spillvirke tuggades till flis och såldes till pappersmassefabriker. En uppgift från 1974 angav att cirka 75 000 kubikmeter flis producerades per år.

Hyvleri, 68

Byggnaden uppfördes som kap- och målarverkstad öster om takhallen hösten 1939. (På bygglovsritningen från 1939 benämnd lösvirkesmålningsverkstad.) Det finns en bildserie i hembygdsföreningens ägo som skildrar bygget, fotografierna är daterade och märkta "kap- och målarverkstad". Takstolarna bestod av spikade så kallade HB-balkar, vilket då var en helt ny konstruktion. På kartan från 1945 är benämningen densamma som tidigare.

Bygget av kap- och målarbyggnaden, sedan hyvleri, hösten 1939.

Byggnaden bytte sedan funktion och nyttjades som hyvleri. Hyvleriet byggdes om 1978.

Byggnaden rymmer idag tillverkningen för Landsbrostugan.

Sågverk

På kartan från 1939 låg det ett sågverk öster om spikhallen, men den här placeringen var relativt tillfällig.

Brandvägg

En murad brandvägg står norr om takhallen samt med en skiljande brandvägg mellan takstolshallen och hyvleriet. Den har ursprungligen varit längre och skyddade även hyvleriet och innerväggshallen. Delen norr om hyvleriet revs när Landsbrostugan uppfördes sitt kallförråd. Brandväggen uppfördes troligen på 1950-talet och finns inritad på kartan från 1963. På kartan ligger traversen kvar norr om brandväggen. När spikningshallen brann 2012 var det förmodligen brandväggen som räddade takstolshallen och hyvleriet.

Monteringen av takstolarna, HB-balkarna.

Brandmuren norr om takstolshallen 2010.
Foto: Ola Korsfeldt.

Under 1950-talet gick timmersorteringen via en liten damm för att manuellt kunna styra stocken med rotändan före på dess vidare bana till sågen.

Timmersorteringsverk, 69 / 85

Stora markarealer upptogs av virkesupplag och sortering. Till höger i bild syns delar av sågen.

Marken söder om virkesmagasinet och sågen har nyttjats för virkessortering sedan slutet av 1940-talet. Bygglov lämnades till ett första sorteringsverk 1946. På kartan från 1953 låg anläggningen parallellt med sågen i öst-västlig riktning. Timmersorteringen moderniserades och låg i samma läge på kartan från 1963 men hade en annan utformning. År 1970 lämnades bygglov till ett nytt timmersorteringsverk, på samma markyta men i nord-sydlig riktning. I anslutning till den tidigare ramsågen uppfördes samma år ett klinttimmerverk. Den nya anläggningen togs i drift 1972 och var till stora delar automatiserad med en elektronisk mätutrustning som genom fotoceller mätte diameter och längd, men övervakades av en mätare som registrerade kvaliteten.

Boro var först i Sverige med elektronisk mätutrustning i sorteringsverket. Gunnar "på Nabben" Johansson kontrollerar virkets kvalitet.

Barkstationen hade två barkmaskiner, en för klenare timmer upp till 20 cm och en för grövre timmer. 1977 flyttades timmersorteringsverk till ett nytt läge. I det nya läget gick banan i nord-sydlig riktning vinkelrätt mot barkstationen och sågen. Vid sidan om barkstationen uppfördes ett blåsmaskineri. Ritningen är daterad december 1975, men bygglov lämnades efter årsskiftet.

Matsal vid virkesmagasinet, 70

En personalbyggnad uppfördes vid virkesmagasinet. Ritningen är daterad december 1953 och upprättad vid ritkontoret Borohus Landsbro, signerad L.K. Byggnaden inrymde en omklädningsdel och matsalar för totalt 48 personer.

Bororestaurangen, 75

År 1941 lämnades bygglov till en matsalsbyggnad, vars två matsalar, hade separata ingångar, en större för fabrikspersonal och en mindre för kontorspersonal. Byggnaden bestod av ett antal sammanfogade byggnadskroppar, med den stora matsals- och köksbyggnaden och två mindre servicebyggnader, innehållande personalrum och kontor, pannrum och där allt anpassade sig till terrängen i sluttningen ner mot ån. Ritningen innehöll även en tredje mindre byggnad med en bastudel, denna var markerad som möjlig tillbyggnad.

1981 lämnades bygglov avseende en tillbyggnad med en bastu och omklädningsrum i anslutning till sällskapsrummet längst i väster. Bastun var ritad av Gösta X (otydlig signatur) vid Tekniska avdelningen, HSBs Industrier AB Borohus, Landsbro februari 1980.

I januari 1992 lämnades rivningslov för byggnaden.

Utsnitt ur karta 1953 med virkestorken och sågen.

Torkhus, 83

En kontinuerlig virkestork uppfördes också på den södra delen av industriområdet. Denna ritades av Blomgren & Co, Ingenjörskontor i Stockholm, i mars 1946 och innehöll fem torkkamar. Den kompletterades sedan med ytterligare två kamrar.

Byggnaden nyttjas idag av Landsbro Timber i sin ursprungliga funktion.

Ritning till Boro-restaurangen, 1941.

Virkesmagasinets interiör, odaterat fotografi.

Pågående målning av virkesmagasinets fasad, 1960-tal.

Virkesmagasin, 84

Bygglov till virkesmagasinet lämnades 1946 och i handlingen kan man läsa att den bärande stommen bestod av HB-balkar, väggar i 1 tums ytterpanel och yttertak, dubbeltäckt med underhållsfri papp. Byggnaden togs i drift 1947. Virkesmagasinet är 165 meter långt, 36 meter brett och höjden till taknock är 21 meter. Teoretiskt rymmer byggnaden 1 100 000 kubikfot virke men den praktiska arbetskapaciteten bedömdes vara 650 000 kubikfot.

Virkespaketen i magasinet transporterades med hjälp av en travers i taket. Traversen, som fortfarande finns kvar, hade en lastningskapacitet av 6,5 ton. I slutet av 1970-talet hårdgjordes golvet i magasinet och lastningen gjordes sedan med truckar.

Magasinet beskrevs i företagets egna reklamaterial vara Skandaviens största byggnad uppförd i trä, i visst material står det till och med störst i Europa. I byggnaden lagrades både hyvlat och ohyvlat virke samt en del färdiga husblock.

Byggnaden används fortsatt som virkesmagasin i Landsbo Timbers regi. Den är sedan x byggnadsminne.

Sorterverk

Ett justerings- och sorterverk byggdes i anslutning till virkesmagasinet i slutet av 1970-talet. Anläggningen ritades 1977 av Ingenjörsfirma C H E Johanson AB, Nora stad. Det ersatte ett tidigare sorteringsverk.

Verket är fortsatt i drift i Landsbro Timbers verksamhet.

Utlastningsmagasin, 91

Ett utlastningsmagasin uppfördes 1961 nordost om spikningshallen. Byggnaden revs för några år sedan.

Utlastningsbryggorna 92 och 94, utlastningsmagasinet ses i högerkanten av bilden, 2010. Foto: Ola Korsfeldt.

Utlastningsbrygga, 92, 94

Två öppna skjul, så kallade utlastningsbryggor, låg väster om utlastningsmagasinet. Enligt den daterade kartan var de uppförda 1964. De revs samtidigt som utlastningsmagasinet.

Utlastningsbrygga, 93

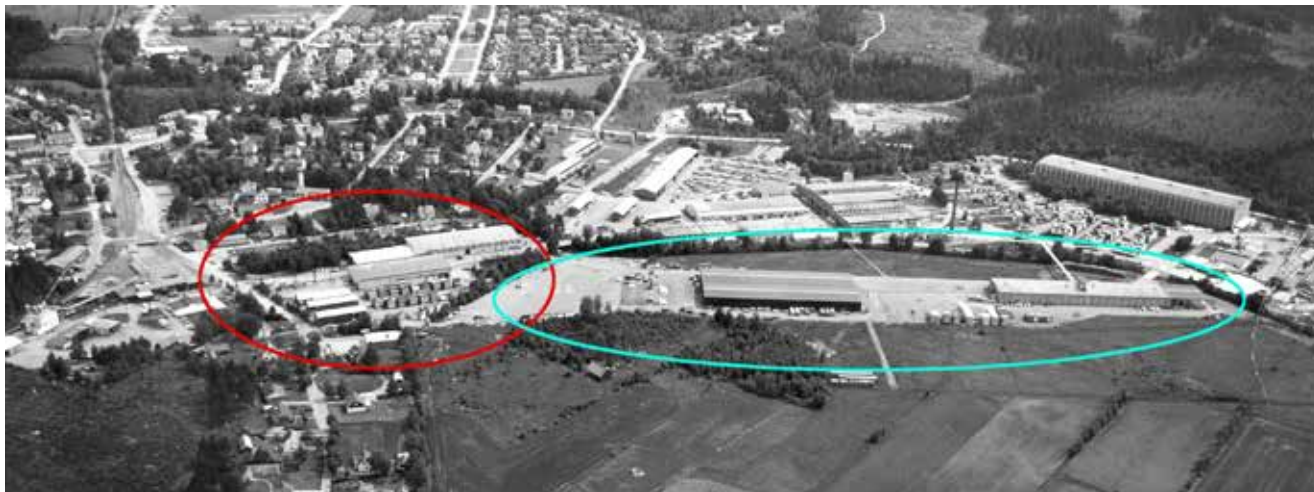
Byggnaden utgör ett enkelt skjul norr om spikningshallen. Skjulet är äldre än de två andra utlastningsbryggorna då det finns med på kartan från 1963. Byggnaden är bevarad.

Transportkontor, 64

Strax väster om de två bryggorna 92 och 94 låg det första transportkontoret. Det uppfördes troligen i mitten av 1960-talet, då det är kompletterat på en grundkarta från 1963. Kontoret avyttrades då det nya transportkontoret uppfördes norr om den nya husfabriken.

En av utlastningsbryggorna när verksamheten var i drift.

Området väster om Linneån. Inom den röda markeringen ligger den så kallade Sägarmossen som inrymde den första brädgården. Inom den blå markeringen skedde den senaste utvidgningen med den nya husfabriken (101) och lagerhallen (102). Flygfoto från 1960-talets slut.

Området väster om Linneån

Delen närmast gamla fabriksområdet kallades Sägarmossen. Det gick tidigare en bäck snett över området som anslöt till Linneån strax intill järnvägsbron. Bäckens fanns inritad på kartan från 1953 över fabriksområdet och den fanns också med på situationsplanen för uppförande av nya produktionshallen, men bör ha kulverterats i anslutning till att hallen stod klar.

Virkesskjul 11–12

Vid entrén in på det stora fabriksområdet låg det två virkesskjul, vilka båda är bevarade. På kartan från 1963 angavs byggnad 11 vara virkesskjul och nr 12 plattskjul. Byggnaderna uppfördes efter 1947 då de inte finns med på kartan från samma år. Virkesskjul nr 11 finns med på kartan från 1953.

Virkessorteringsverk 13

I anslutning till de två skjulen ovan låg en tredje byggnad som i kartan från 1963 angavs vara ett virkessorteringsverk. Denna byggnad revs troligen i slutet av 1970-talet för på kartan från 1980 finns bara de två skjulen.

Centralförrådet, 76

På bygglovsritningen från 1938 står ”ombyggnad av befintligt virkesskjul på gamla brädgårdsområdet.” På kartan från 1939 är byggnaden troligen inte uppdaterad i förhållande till tidigare lämnat byggslov, eller ännu inte verkställd då den inte är lika bred som byggnaden på bygglovsritningen. På kartan från 1939 benämndes den som lager för husblock, med två järnvägspar igenom byggnaden och ett spår strax väster om den. Efter ombyggnaden gick det fyra järnvägspar genom byggnaden. Benämningen har varierat genom åren, men på kartan från 1953 benämndes byggnaden lagermagasin. På samma karta syns även en tillbyggnad i norr som gjorde att den norra gavelfasaden i princip låg på linje med virkesmagasinet.

Tillbyggnaden i norr revs troligen under 1980-talet och de nya tillbyggnaderna i söder tillkom förmodligen under samma tid, då de finns med på kartan från 1992.

Byggnaden är bevarad.

Virkesmagasin, 79

Byggnaden uppfördes 1943 och då som ett öppet virkesmagasin. Det gick två järnvägsspår från vändskivan vid virkestorken genom magasinsbyggnaden och ett intill byggnadens östra långsida. Takbalkarna är spikade balkar, så kallade HB-balkar.

På kartan 1953 var byggnaden magasin för snickeriträ. På kartan 1963 benämndes den ”Bygglådefabrik och sågavdelning” och 1967 ”Spikhall och sågavdelning”. Byggnaden är bevarad.

Detalj ur karta från 1963 med de tre skjulen, centralförrådet och virkesmagasinet nyttjades då som bygglådefabrik och sågavdelning.

Centralförrådet, med den senaste tillbyggnaden i öster. Bilden är från före 1943, då den angränsande hallen uppfördes.

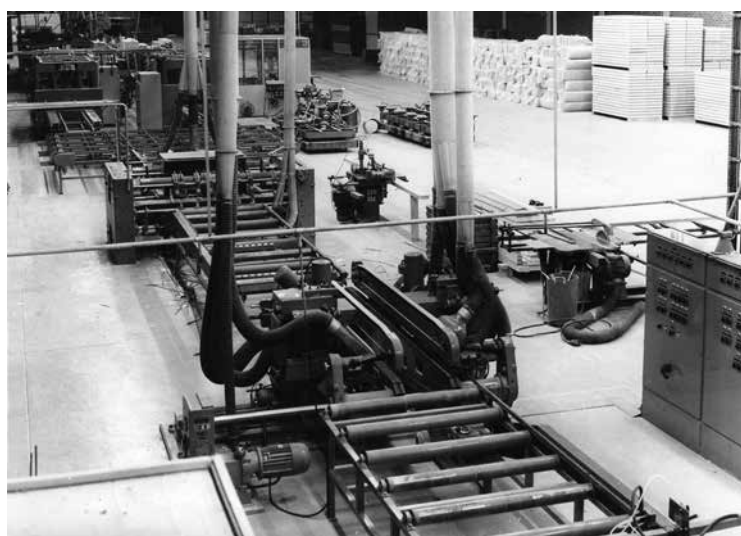
Flygbild med lagerhall 100 och produktionshall 101 i förgrunden. Fotografiet är från 1969 eller något år senare, då utlastningstaket vid den södra gaveln är uppfört.

Produktionshall "Röda havet," 101

Under 1964–1965 byggdes den nya fabriksbyggnaden väster om ån. Den var 25 meter bred och 100 meter lång och uppfördes i betong och tegel. Byggnaden utökades efterhand som tillverkningen överfördes till det nya fabriksområdet. 1969 lämnades bygglov till

Uppförande av den nya produktionsenheten, december 1964.

Väggblockslinjen i den färdiga fabriken.

Tapetsering av mellanvägg, september 1967.

den första tillbyggnaden, ett utlastningstak vid byggnadens södra gavel. Denna del hade väggar klädda med Plagan, som var en plastbelagd korrugerad plåt.

Bron över Linneån

I samband med uppförandet av den nya fabriken byggdes också en betongbro över Linneån. Bron var en förutsättning för att komma fram med material och transporter inför det nya bygget.

Den södra bron över Linneån under uppförande.

”Gröna havet” lagerhall 100.

Lagerhall, 100

Norr om den nya fabrikshallen uppfördes 1965 en lagerhall, den var 50 meter bred och 100 meter lång. Då den är klädd med grön plåt kom den att kallas ”gröna havet” som en analogi till produktionshallen ”röda havet”. Lagerhallen kom sedan att byggas samman med de övriga hallarna genom uppförandet av hall 104. År 1974 gjordes en tillbyggnad vid den norra väggen.

År 2000 lämnades bygglov till utvändig schaktning för lastkaj och uppfyllnad i anslutning till byggnadens norra gavel. Påföljande år gjordes sedan en tillbyggnad vid den nordöstra fasaden.

Trapp- och takstolshall, 102

Efterhand kom allt mer att koncentreras till de nya fabriksbyggnaderna. I maj 1976 lämnades bygglov till en trapp- och takstolshall, den utfördes som en tillbyggnad med två skepp vid sidan om det första skeppet, hall 101. Ritningen hade upprättats på HSBs Ritkontoret i Landsbro maj 1975, med vissa senare revideringar.

Monterings- och lagerhall, 104

År 1973 lämnades bygglov till en monteringshall vid den södra gaveln till lagerhall 100, i samma bredd som lagerhallen. Bygglovet omfattade även ett enskeppigt mellanlager norr om hall 101 och söder om monteringshallen. Tillbyggnaderna skedde 1974 och hallarna var därmed sammanbyggda i en enda lång byggnadskropp. Kallagret var 2 000 m² och monteringshallen 1 250 m². Vidare uppfördes ett utlastningtak på 1 500 m².

Personal- och matsalsbyggnad, 105

I anslutning till den nya fabriken uppfördes en kombinerad matsal och personalutrymme i en fristående byggnad öster om mellanlagret vid sidan om ån. Personalutrymmet innehöll omklädning för 10 damer och 42 herrar. Matsalen var delad i två avdelningar, en del för 28 rökare och en för 48 ickerökare. Ritningen utfördes vid HSBs Riksförbund Tekniska Avdelningen i Stockholm, signatursignerad av KA. Bygglov lämnades i november 1973. År 1979 fick byggnaden delvis ny användning, då matsalsdelen gjordes om till kontor.

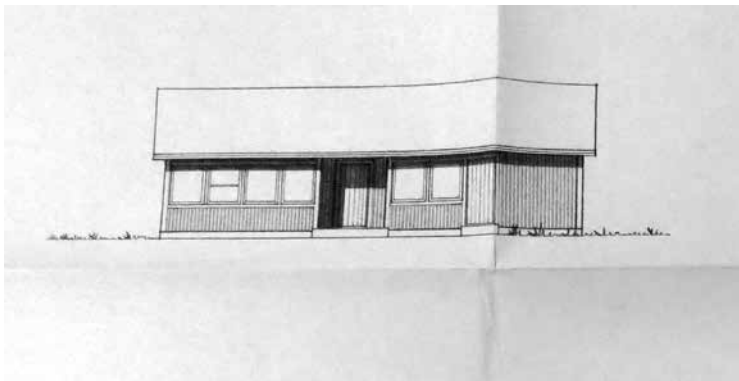
Byggnaden utgör idag lokaler för Hegu Svenska AB, som levererar akupunktur nålar.

Transportkontoret, 64

Bygglovsritningen är daterad februari 1980, bygglov lämnades i april samma år. Byggnaden inrymde transportkontor, rum för transportchefen, kontrollrum och personalrum. I dess östra del med egen ingång fanns tvätt- och omklädningsrum.

Byggnaden ersatte ett tidigare transportkontor vid utlastningsplanen, som lades ut till försäljning bland personalen våren 1981.

Byggnaden är idag kontor för fastighetsbolaget som äger fastigheterna väster om ån samt panncentralen.

Ritning till transportkontoret, daterad 1980.

Portvaktstuga vid huvudentrén, 89

På kartan från 1963 finns en portvaktstuga vid Brobyvägen (huvudentrén). I anslutning till grinden strax väster om portvaktstugan finns på samma karta även en bilvåg. Portvaktstugan annonserade ut internt till försäljning i november 1981.

Marktraversen norr om takhallen. Vid sidan om byggnaden syns ett skjutbord som nyttjades för att växla vagnar och trallor. Vid sidan om måleriverkstaden syns en vändskiva.

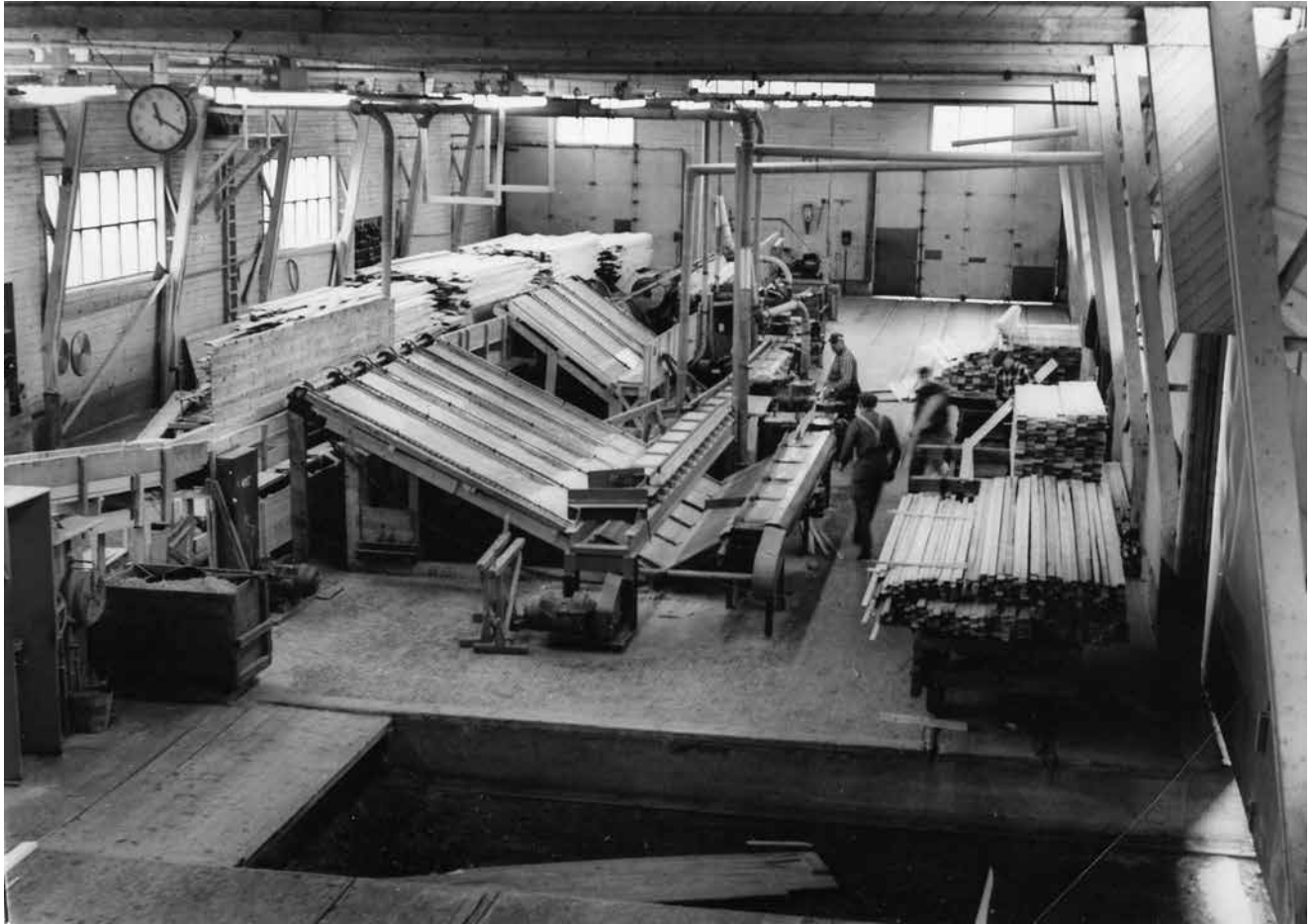
Järnvägsnät

För transporter inom området och för vidare transporter ut från fabriken fanns ett väl utbyggt spårssystem som fungerade för hela anläggningen fram tills den nya hallen uppfördes. Spårvidden var 891 mm. Spåren löpte genom lagerhallarna och de stora produktionshallarna. I anslutning till flertalet byggnader fanns marktraverser med skjutbord för in-, ut- och omlastning. Det fanns skjutbord mellan 1:an och torkhuset, vid centralförrådets norra respektive södra gavel, vid hyvleriets (68) södra gavel och vid sågverket och virkestorken. Den längsta traversen låg norr om hyvleriet, takstolshallen och för-

Ovan: Spåret mellan hyvleriet och takstolshallen.
Till höger: Lastad tralla vid spikhallen.

rådet och betjänade även magasinet och spikhallen. För inlastning till spikhallen och flödet till och från måleriverkstaden fanns även mindre vändskivor emellan dessa hallar. Väster om 1:an fanns en större vändskiva.

Enligt en inventering utförd av Gustav Svensson 1978 byggdes trall och traversanläggningen hos Vetlanda Mekaniska Verkstad 1927. Vid inventeringstillfället fanns det 16 järnvägsvagnarna på området varav sju var i trafik.

Interiörbild från hyvleriet. I förgrunden syns golvtraversen, där de lastade vagnarna flyttas på ett skjutbord.

Produktion

Virket

Sågverket och hanteringen av virket var en betydande del av verksamheten. Virket i köptes in på rot från skogsägare och virkeshandlare runt om i Småland. Närheten till järnvägen var initialt viktigt inte bara för leverans av färdiga varor, utan också för att få in råvaran, även om hästtransport kanske var det vanligaste i närområdet. Hanteringen av virket har varit både ytmässigt och personalmässigt krävande. Automatiseringen var dock relativt långt driven i olika generationer av sorteringsverk. Boro ska ha varit först i landet med elektronisk mätning av virket när anläggningen togs i drift i början på 1970-talet.

Utvecklingsarbete

År 1935 anställdes ingenjör Hilding Brosenius inom HSB-organisationen som konstruktionschef. Inom ramen för hans arbete ingick att projektera HSBs husfabriker och handha byggandet av industrierna, både beträffande Boro-hus som var i ett utvecklingskede och nyansläggningen av Junohus i Uddevalla. Han fick genom detta anledning att fördjupa sig i träkonstruktioner och träets speciella materialegenskaper. Hans arbete ledde till utvecklingen av HB-balken. Brosenius beskriver själv HB-balken så här: *"Balken har ett balkliv av två lager av diagonalt korsade, tätt intill varandra anbragta 1 tums bräder, och till det balklivet är vid bägge längskanter med spikning anslutna flänsar, som kan bestå av massiva träreglar eller, mera normalt av paket av tre eller flera 1 tums bräder."* Balken utvecklades under 1939 och senare under samma höst hade han även löst hörnkonstruktionen.

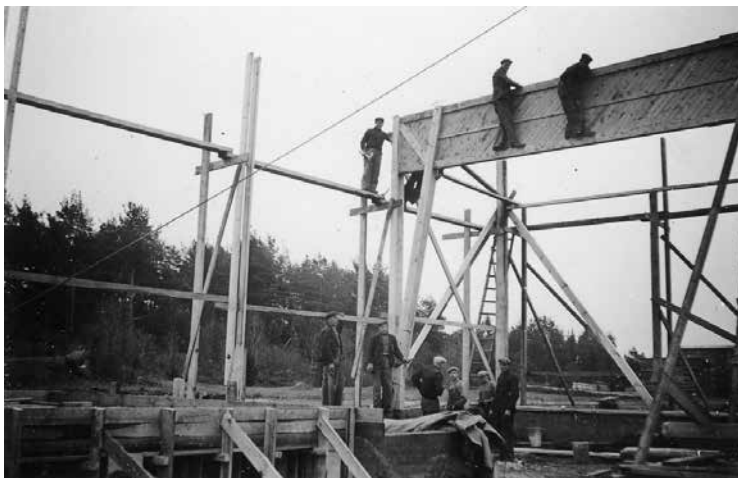
När kap- och målarverkstaden uppfördes under hösten 1939 på fabriksområdet i Landsbro, var konstruktionen i princip helt ny. Detta kan förklara att det finns en hel fotoserie över bygget av hallen. Bilderna kan ha varit avsedda dels för dokumentation dels till reklammaterial för att marknadsföra den nya balkkonstruktionen. HB-balken kom sedan att användas i de hallar som uppfördes under 1940-talet på Boro-husområdet.

HSB metodutvecklade verksamheten även inom andra områden. Genom att till exempel grundmåla ytterväggar och färdigmåla köksinredningar, karmar m.m. förenklades och förbilligades arbetet på byggarbetsplatserna. Man bedrev även forskning och utvecklingsarbete kring kökens utformning och utrustningsstandard.

Längre fram i tiden handlade utvecklingsarbetet om automatisering i produktionen. Under 1981 installerades två storblockslinjer i avdelning 100 och 104. Den andra linjen hade en automatiserad spikning av panel som styrdes av en mikrodator. Samtidigt intrimades en automatisk målningsautomat. Boro var först i landet även med denna typ av automatisering.

Resning av takbjälkar till kap- och målarverkstaden
hösten 1939 (sedemera hyvleriet).

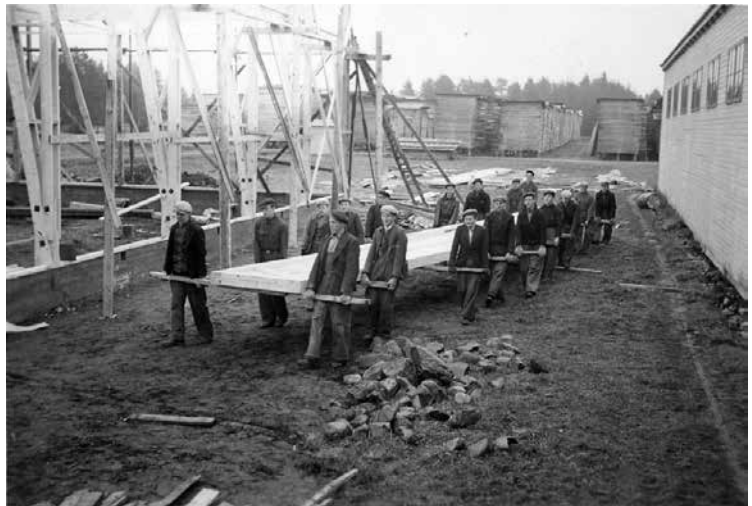

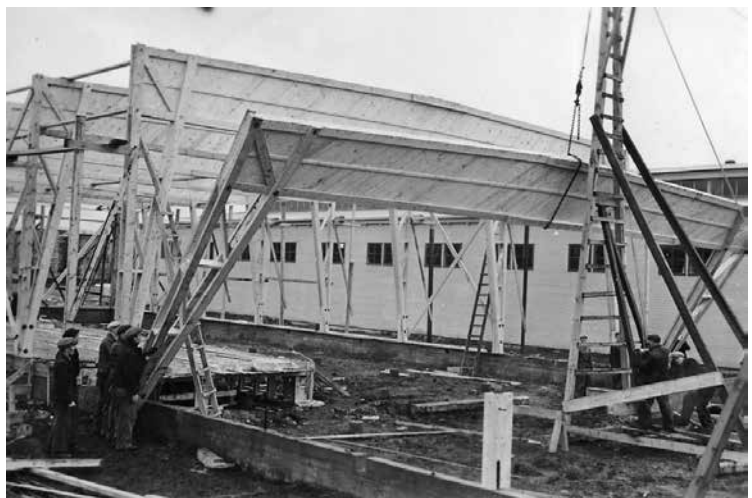
Montering av takstolarnas ben.

Takstolarnas ben spikades på plats.

Balkarna bars från hallen där de hade spikats till byggplatsen för montering.

Resning av takstolar.

Personer

Emil Johansson med familj

Emil Johansson föddes 1855 i Rösås, Bäckaby socken som son till hemmansägare Johan Persson och Anna Maria Samuelsdotter. År 1890 gifte han sig med Emma Sofia Johansdotter (1861–1919) som var uppvuxen på Broby Olofsgård i Lannaskede socken.

Den unga familjen flyttade till Landsbro, en lägenhet under Broby Hökargård år 1894. Emil titulerades då som ”virkeshandlare”. År 1899 flyttade familjen sedan till Broby Backegård. Ett nytt stort hus med 10 rum och kök uppfördes 1902. Av familjens tio barn nådde sju vuxen ålder. Det var Elin (1891–1978), Gustav (1894–1975), Carl (1896–1967), Axel (1898–1985), Hulda (1900–1977) Sölve (1903–1991), och Lilly (1906–1998).⁴ Barnen tog namnet Emils-son enligt faderns önskemål.

Emil Johansson dog på sin 60-årsdag 1915.

Bröderna Emilsson – Emilsönerna

Något år efter faderns bortgång registrerade de äldsta barnen ett nytt bolag. Landsbro Trävaru Aktiebolag. In på 1920-talet bildades sedan Landsbro Trävarubolag av Axel och Carl Emilsson och relativt snart trädde även den yngre brodern Sölve in som delägare. De tre bröderna hade olika uppgifter och kompletterade troligen varandra. Axel hade en kansliexamen, efter att ha läst juridik i Lund, Sölve var utbildad ingenjör och Carl, som den äldste av de tre, hade förmodligen lärt sig yrket efter sin far.

Efter att Emilsönerna, som bröderna Emilsson ofta kallades, hade sålt Boro till HSB kom de sedan att ta sig an andra utmaningar. År 1939 köpte bröderna Laxå bruk i Tiveden som då förutom bruket omfattade stora skogstillgångar. De satsade stort i Røfors, där brukets masugn låg sedan 1800-talet, med vidareutveckling och produktionsökning av stålsand. För att ta tillvara de stora slagghögarna startade de 1942 ett experiment med tillverkning av mineralull. Produktion av slagggull i industriell skala började 1943. Bruket hade under brödernas ledning utvecklats och konsoliderats genom olika investeringar och rationaliseringar. Olönsamma delar hade de avvecklat. År 1947 såldes Laxå bruk till svenska staten. Skogen överfördes till Domänverket och industrin till AB Statens Skogsindustrier (ASSI).

Bröderna verkar ha varit innovativa och haft olika kompetenser som kompletterade varandra. Sölve, som ingenjör, var troligen den som bedrev produktutvecklingen. Hans intresse för isolering och skivmaterial grundlades troligen redan inom Boro. Företaget hade patenterat ett skivmaterial under varunamnet Borolite, som var en halvhård fiberskiva, cirka 10 mm tjock.

Familjen Johansson, Emma Sofia och Emil, omgivna av sina barn, från vänster Gustav, Carl, Sölve, Lilly, Elin, Axel och Hulda. (Fotografiet är troligen taget efter 1909 då dottern Elna, född 1902, dog.)

⁴ Elin gift Sjöberg, Hulda gift Segerdahl och Lilly gift Kense. Sveriges Dödsbok.

Ett flertal byggnader är bevarade i det första fabriksområdet. Den blåmålade byggnaden utgör kontor och verkstad. Den vita byggnaden var den första panncentralen,

Den lilla blå byggnaden ritades som ett stall.

På platsen där kolskjulet låg, finns rester efter en kolkross.

Nulägesbeskrivning

Hela fabriksområdet är idag fyllt av verksamhet. Några av företagen har varit på området sedan 1990-talet. Andra företag och verksamheter har kommit in efter hand. De nuvarande verksamheterna syster sätter kanske inte lika många personer som under husfabrikens tid, men de flesta byggnaderna inrymmer verksamhet och flera har byggt ut under de senaste åren. Några av fastighetsägarna har tidigare arbetat på Boro och de övertog lokalerna i samband med konkursauktionen.

Det äldsta fabriksområdet

Det äldsta fabriksområdet, Broby 7:19, söder om den tidigare järnvägen till Sävsjö ägs av Mats Holmbergs Transport AB. Holmbergs hyrde sedan 2003 uppställningsplats för lastbilar och tog över hela fastigheten i april 2011. Holmbergs köpte den av Sune Perssons dödsbo. Sune Persson köpte i sin tur fastigheten vid auktionen. Tidigare hyresgäster har bland annat varit Macaio, som importerade elverktyg från Kina. Vico Mekaniska hyrde lokalen under kontoret.

Området innehåller det om- och tillbyggda garaget, den gamla panncentralen, traktorgaraget och den lilla stallbyggnaden. Företaget bedriver åkeriverksamhet och nyttjar framförallt kontoret, de underliggande garagen som verkstad och tomten som uppställningsyta för fordon.

Kvarvarande stolpar och ledningar från den norra värmecentralen revs våren 2012.

Fd. Borokontoret, Broby 8:71

Det tidigare kontoret som ligger mitt i samhällets centrum utgör en egen fastighet med kommunen som fastighetsägare. Inom samma fastighet finns även den tidigare utställningshallen sedemera läkarstation.

Pågående rivning av ledningsstolparna mars 2012. Fotografiet tillhör fastighetsägaren.

Det före detta kontoret med dess postmoderna entré.

Vid porten in till Broby Industriområde finns en översiktskarta över området. Byggnaden närmast i bild är det tidigare virkesmagasinet, som även fungerat som produktionslokal i perioder.

Broby Industriområde från norr, med centralförrådet till väster, virkesmagasinet i mitten och den nya husfabriken i bakgrunden.

Nya fabriksområdet

Den västra delen av området, Broby 47:1, som i huvudsak omfattar marken väster om Linneån samt värmecentralen, ägs sedan 2016 av ett engelskt fastighetsbolag, Round Hill Capital, då de köpte det tidigare norska ägarbolagets hela fastighetsbestånd. Området förvaltas av Newsec Asset Management AB. Fastighetsbolaget hyr ut huvudparten av lokalerna till en rad verksamheter. I den nya fabriken inryms bland annat Smurfit Kappa Pegewell och Trivselhus. Pegewell var en av de första hyrsgästerna i lokalerna som vid den

tiden ägdes av Kungsledens Syd Fastighets AB. Trivselhus, som har haft produktion i lokalerna sedan 2000, tog även över de lokaler som Rusta hade nyttjat, för delar av sin produktion. Hallen har dessutom helt nyligen byggts till åt väster för Trivselhus räkning. Rusta hade från 2001 till hösten 2015 sitt centrallager på området, tillsammans med ett lager i Nässjö.

I den tidigare personalmatsalen huserar Hegu Svenska AB, som levererar akupunktur nålar. Gamla transportkontoret utgör kontor åt den lokale fastighetsskötaren.

Den stora hallen har byggts till med nya lagerhallar och lastportar vid den norra fasaden sedan Boro lämnade området. Den lilla byggnaden till vänster i bild är det gamla transportkontoret.

Det finns två bevarade ledningsstolpar av trä norr om porten in till Broby industriområde.

Virkesmagasinet har spikade takstolar, så kallade HB-balkar.

Ovan: Den nya husfabriken, "röda havet".

Till höger: Interiör från "röda havet", Pegewells lokaler.

Ovan: Detalj av hallens nordöstra del.

Till höger: Utlastningsportarna och de intilliggande lagerhallar byggdes till efter 2001.

Hall 102 åt öster används av Trivselhus.

Del av fasaden till det "gröna havet", f.d. lagerhall 101.

Den tidigare personalbyggnaden som nyttjas av Hegu.

Ett gammalt uppklistrat pressklipp där Gunde Svahn gör reklam för Boro-hus.

Det finns vissa spår efter Boro i den tidigare produktionshallen, här ett klistermärke bakom en numera igensatt dörr.

Ledningsbanorna till panncentralen, med dess höga skorsten och Linneån i mitten av bilden.

Transportbanan upp till flissilon,

Panncentralen från väster, längst till vänster flissilon.

Värmecentralen öster om Linneån står i princip som den lämnades. Oljetankar är sanerade.

En brandhjälm som har lämnats inne i panncentralen.

Strax intill ångcentralen, vid åkanten, finns en liten byggnad som saknar numrering på de tidigare fabrikkartorna. Det är en brandstation som inrymmer en pump från Linneån. Där finns bevarade brandslangar och overallerna hänger kvar på sina krokar.

I den lilla brandstationen hänger fortfarande overallerna kvar på sina krokar.

Brandstationen rymmer en pump som hämtade vatten från Linneån.

Området öster om ån

Marken öster om Linneån är uppdelad i ett antal fastigheter och respektive markägare nyttjar respektive fastighet för egen verksamhet.

Det tidigare snickerilagret utgör idag kontor för Viking Beds. Till vänster den bevarade utlastningsbryggan.

Viking Beds, Broby 9:169

Fastigheten närmast Linneån ägs av Viking Beds. Den långa byggnadskroppen utgörs i norr av det gamla snickeriförrådet och i söder av talstolshallen, den är dock delvis ombyggd. Partiet i mitten är nybyggt och består av en modern plåthall. Den ersatte den tidigare målariverkstaden som fick rivningslov 2010. I det tidigare snickeriförrådet är de karaktäristiska knippeformade pelarna fortfarande synliga. Delen i norr utgör kontor och i de södra hallarna är det produktion.

På platsen för den tidigare spikhallen är två nya plåthallar uppförda, varav den västra tillhör Viking Beds. Vid sidan om snickeriförrådet i norr finns en enkel magasinsbyggnad bevarad. Det är den enda kvarvarande av de utlastningsbryggor (nr 93) som uppfördes på 1960-talet.

Linneån mot norr.

Det tidigare snickerilagrets knippepelare utgör fortfarande ett karaktäristiskt inslag.

De nyuppförda lagerhallarna på platsen för den tidigare spikhallen.

Tidigare takstolshallen och takhallen från söder, numera Viking Beds och DekorPanels lokaler.

DecorPanel i Landsbro AB, Broby 47:3

Nästa fastighet utgörs av den gamla takhallen. Leif Grufman, som tidigare arbetade på Boro, köpte den vid konkursauktionen. Interiört är den stora hallen i stort sett intakt, förutom att ett innertak är uppsatt. Det fanns tidigare golvtraverser på sidorna för lastning. Golvet i verkstadsdelen var upphöjt för att man enkelt skulle kunna lasta de färdiga takstolarna på järnvägsvagnarna. Golvet sänktes på 1970–80-talet när byggnaden nyttjades som virkesförråd.

Utvändigt är hallen klädd med en grå trapetskorrugerad plåt. I söder har en kontorsdel byggts till. Bygglov till kontoret lämnades 2003.

Företaget tillverkar bland annat butiksinredningar och olika fänerade skivprodukter.

Interiör från den tidigare takhallen, numera DecorPannels produktionslokaler.

Brandmuren mellan takhallen och hyvleriet, numera DecorPanel och Landsbrostugan.

Brandmuren norr om takhallen.

Interiör f.d. hyvleriet, som är produktionslokal för Landsbrostugan.

Landsbrostugan AB, Broby 47:4

Det tidigare hyvleriet utgör produktionshall för Landsbrostugan. Den är också relativt oförändrad interiört, taket är dock isolerat så HB-balkarna är inte synliga på samma sätt som tidigare. Utvändigt är hallen klädd med plåt. Den ursprungliga lokalen är tillbyggd i söder och öster. I anslutning till den gamla byggnaden har flera nya kallförråd, hallar av plåt, uppförts. Delar av brandmuren i öster har rivits i anslutning till detta.

Erling Lundgren startade verksamheten, som han idag driver med sina söner, efter konkursen. Företaget hette initialt Erlings Träprodukt och hade varumärket Landsbro-Stugan, vilket sedan blev företagsnamnet.

Några av de nya hallarna som tillhör Landsbro-Stugan. Hallen i förgrunden ligger där den gamla spikhallen låg.

Plannja Steinwalls AB, Broby 47:5

Söder om de tidigare produktions- och lagerhallarna har Plannja Steinwalls en stor och relativt nyligen tillbyggd hall. Företaget, har expanderat på den tidigare sågplanen, mellan produktionshallarna och virkesmagasinet. Den ursprungliga byggnaden var ett enkelt plåtskjul som uppfördes på 1980-talet och fungerade som virkesmagasin till hyvleriet. Steinwalls Plåt, ett familjeföretag som grundades 1948 i Landsbro övertog lokalen 1995. Företaget är numera ett dotterbolag till Plannja och har ett 90-tal anställda i Landsbro. Produktionen är anpassad för plåtdetaljer till husfabriker och annan bostadsproduktion.

Plannja Steinwalls har moderniserat och utvidgat sina lokaler.

Plannja Steinwalls relativt nyuppförda hall från Fröde-rydsvägen.

Virkesmagasinet från sydost, vid Fröderydsvägen.

Landsbro Timber AB, Broby 5:1, 5:2

Landsbro Timber äger och nyttjar virkesmagasinet, virkestorken och sorteringsverket. En ny såg har uppförts väster om sorteringsverket. Byggnaderna är i stort sett oförändrade sedan Boro-tiden och nyttjas i princip på samma sätt som då. Börje Karlsson köpte fastigheterna 1992. Landsbro trä startade som ett familjeföretag, det köptes 1989 av Curt Wrigfors, men i och med konkursen köptes företaget tillbaka.

Landbro Timber är ett nischsågverk som i huvudsak producerar okantade varor av gran och tall. Företaget drivs numera av sonen Anders Karlsson.

Virkesmagasinet från söder.

De bärande stolparna är dels spikade bjälkar dels helt rundtimmer som enbart är barkat.

Virkesmagasinet byggnadsminnesförklarades 2011 och har restaurerats i omgångar med stöd från länsstyrelsen.

Översikt över virkeshallen.

Traversens manöverhytt är bevarad.

Virkesmagasinet och det intilliggande sorteringsverket.

Virkestorken med sorteringsverket och virkesmagasinet i bakgrunden.

Virkestorken från norr.

Söder om virkestorken ligger en tidigare transformatorstation samt ett litet anslutande personalutrymme som inrymde stämpelklocka för de som jobbade på denna del av området.

Den kvarvarande stämpelklockan.

Flisupplag, Broby 5:3

Fastigheten 5:3 som var platsen för virkesupplag och timmersortering nyttjas idag som flisupplag. Längst i öster står kontrollhuset till timmersorteringsverket kvar samt rester av sorteringsverket. På gränsen mot 5:2 är ett av såghusen bevarat, vidare ett plåtskjul som har varit en del av barkanläggningen samt ett transformatorhus.

Byggnaden som inrymde såghus för klentimmerlinjen är bevarad.

Det tidigare kontrollhuset till timmersorteringsverket.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum. Topografiska arkivet.
 HSB Riksförbunds arkiv.
 Kyrkoarkivet, Lannaskede församling.
 Lannaskede hembygdsförening. Arkivmaterial från Boro-hus.
 Lantmäteriets historiska kartor, digitaliserade handlingar.
 Akt: 06-LAN-683
 Akt: 06-LAN-113
 Akt: 06-LAN-175
 Akt:06-LAN-524
 Riksarkivet. Kommerskollegiets industristatistik.
 Vetlanda kommun. Stadsarkivet. bygglovshandlingar, originalhandlingar.
 Vetlanda kommun. Miljö- och bygg, digitaliserade bygglovshandlingar.

Tryckta källor

Börjesgård, Britt-Marie. 2004. Från ”Lyckeby” till ”Laguna” – Stilideal i det tidiga 1900-talets kataloghusproduktion. I *Kataloghuset. Det egna hemmet i byggsats*. Stockholm.
 Edlund, Richard (red.). 2004. *Kataloghuset. Det egna hemmet i byggsats*. Stockholm.
 Larsson, Sven. 1995. *Segt virke stolta drömmar*. Landsbro/Stockholm.
 Lindblad, Andreas. 2005. *Folkhemsbebyggelse i Laxå kommun. En kulturhistorisk inventering av AB Laxåhems fastigheter*. Örebro (pdf via nätet)
Några data om BORO. Odaterad trycksak (från 1970-talets mitt).
 Näringslivsutveckling i Vetlanda AB. 2010. *En dörr in*. Information & nyheter till näringslivet från Nuvab. Nr 4 2010.
 Ratten. *Tusen svenska egna hem*. Nr 2/1955.
 Svensson, Magnus. 2008. Där inga hus fick växa till himmelen. I *Voltaire* juni/juli 2008.
 Vetlandaposten. Borohus snickerifabrik – där Sveriges första fabriks hus tillverkades – rivs. 11/2 1978

Otryckta källor

Boro-aktuellt. Stencilerad intern personalinformation. (Från 1974:44–3/86 86-08-13)
 AQtuellt. Information för Riqumakoncernen. (3/89–1/91)
 Team Boro! Aktuellt. (5/91–27/91)
 Boro-Hus Nytt. (91-12-18–93-04-06)
 Team Boro! Marknadsinformation. (mars 1993–november 1993)

Muntliga källor

Leif Grufman. Decorpanel i Landsbro AB.

Helen Höjer. Lannaskede hembygdsförening.

Anders Karlsson. Landsbro Timber.

Erling Lundgren. Landsbrostugan AB.

Per Ingvar Persson. F.d. verkmästare Boro-hus.

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: 340/15

Länsstyrelsens dnr: 434-8823-2015

Beställare: Länsstyrelsen i Jönköpings län

Rapportansvarig: Britt-Marie Börjesgård

Nytagna fotografier: Britt-Marie Börjesgård

Äldre fotografier: Lannaskede hembygdsförening,
HSB Riksförbunds arkiv

Län: Jönköpings län

Kommun: Vetlanda kommun

Socken: Lannaskede socken

Fastighetsbeteckning: 5:1, 5:2, 7:19, 9:131, 9:132,
9:169, 47:1, 47:3, 47:4, 47:5

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Gatan som gick parallellt med järnvägen fram till Borofabriken kallades i folkmun "fattigatan". Fotografiet är troligen taget omkring 1970.

Karta upprättad 1963 med senare
kompletteringar, till 1970, del 1

KARTA ÖVER HSB:s INDUSTRIER AB BOROHUS FABRIKSOMRÅDE I LANDSBRO

UPPRÄTTAD ÅR 1963 AV

Samuel Lindström
(Gunnar Wadestrom)
G-STRIKSLANTMÄTARE

SKALA 1:2000

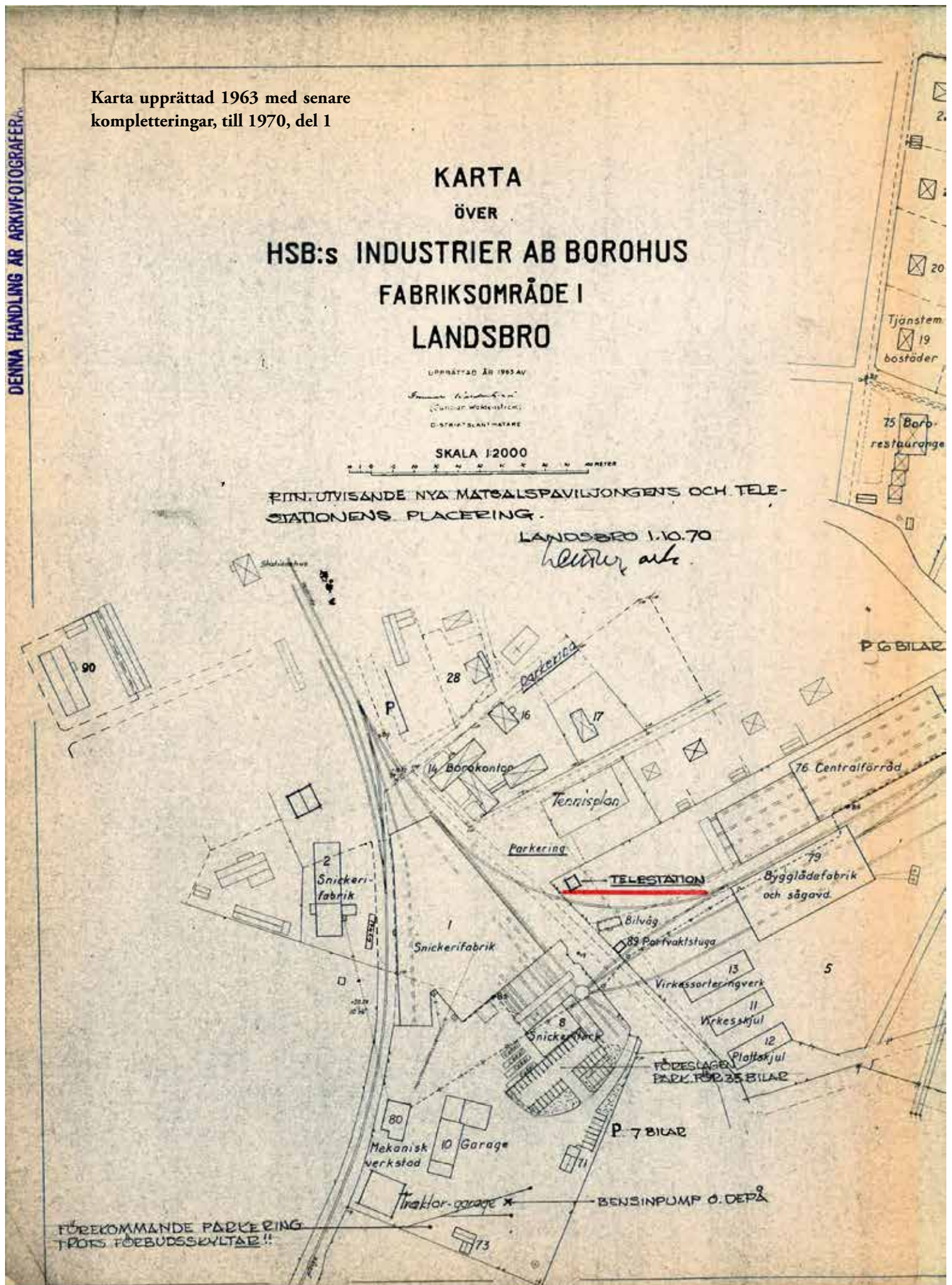
1 0 2 4 6 8 10 12 14 16 18 20 METRER

PRÖVUTVISANDE NYA MATSALSPAVILJONGENS OCH TELE-
STATIONENS PLACERING.

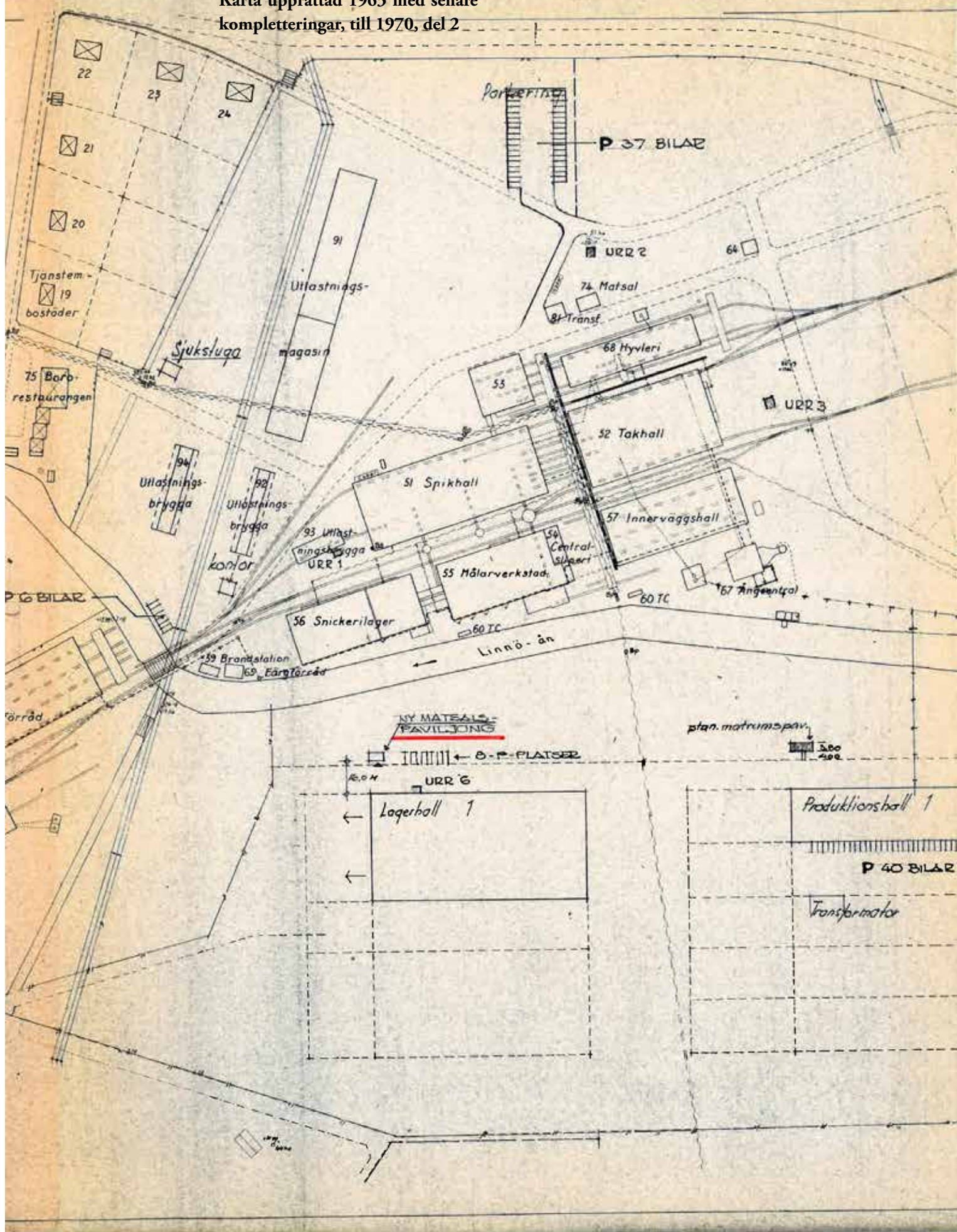
LANDSBRO 1.10.70

Heide, ark.

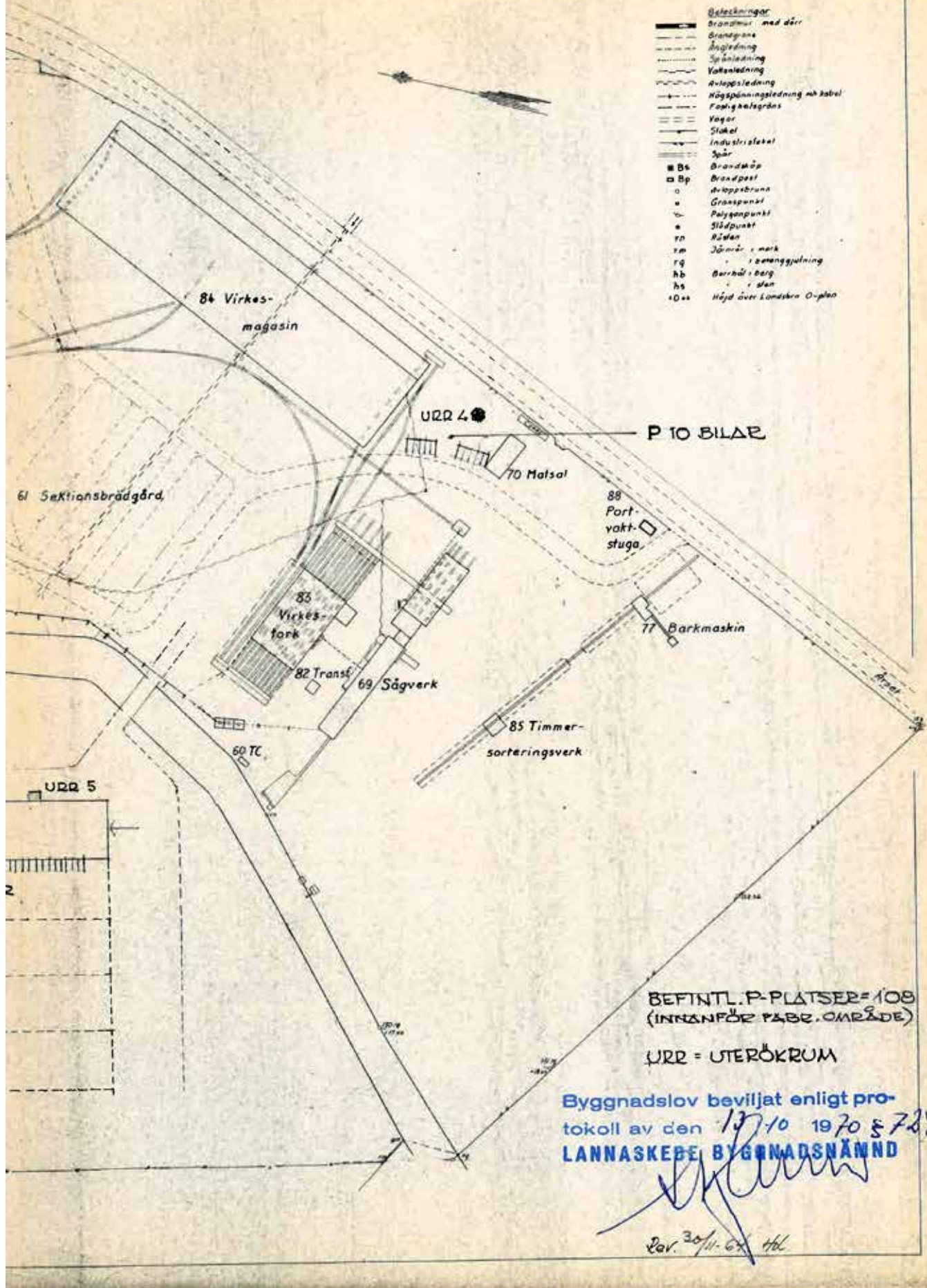
DENNA HANDLING ÄR ARKIVFOTOGRAFERAD

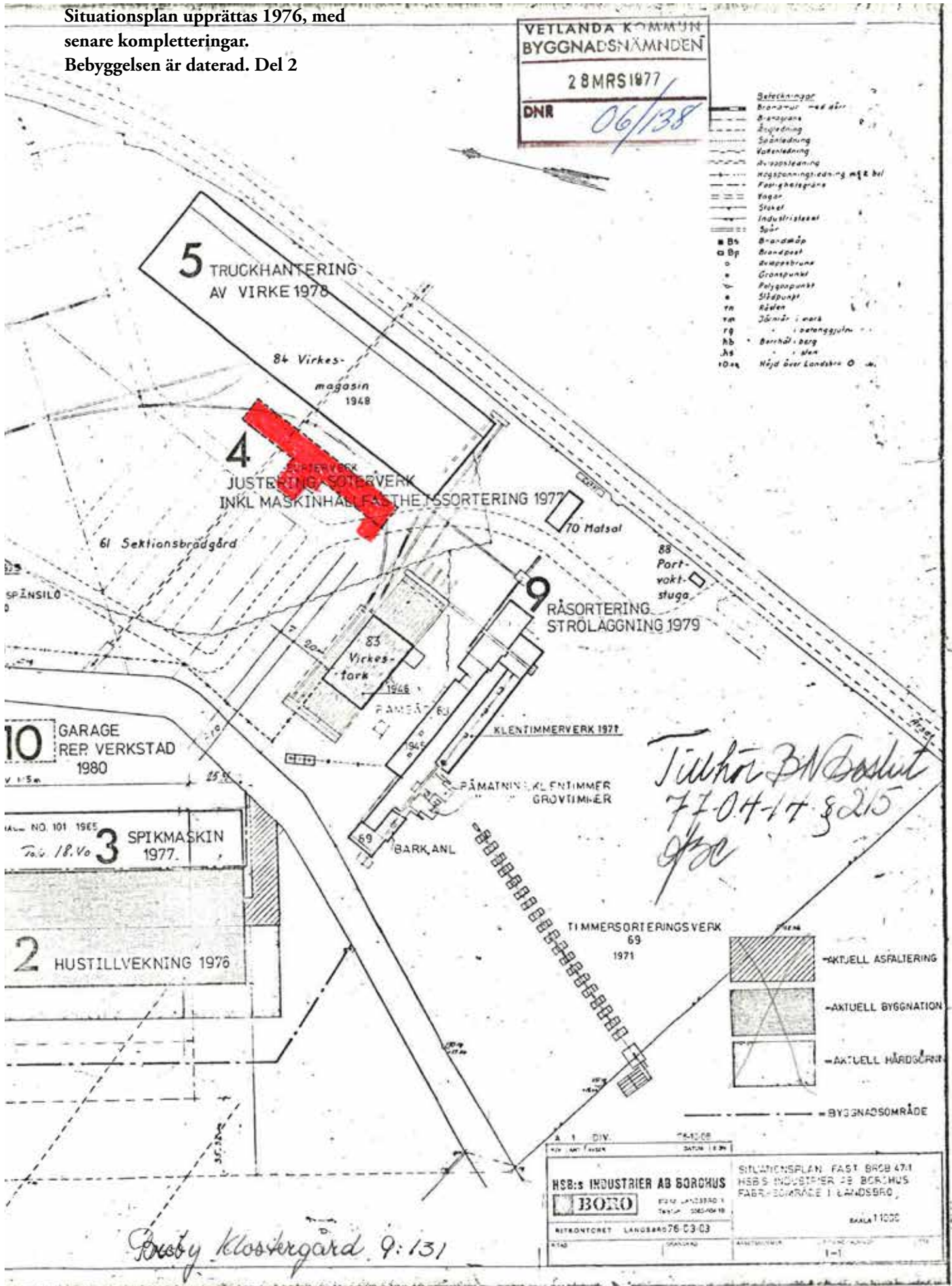

Karta upprättad 1963 med senare
kompletteringar, till 1970, del 2

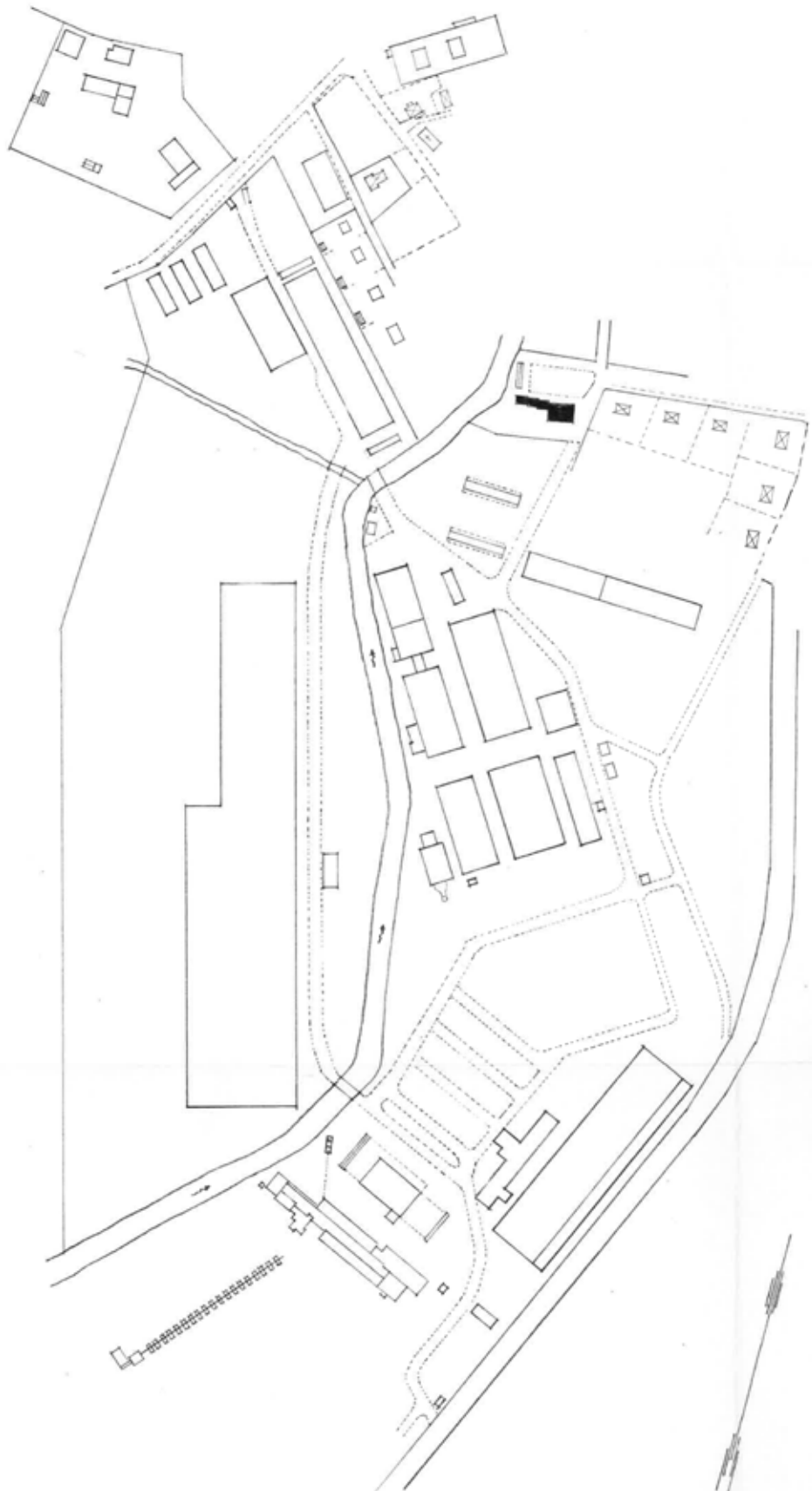

Karta upprättad 1963 med senare
kompletteringar, till 1970, del 3

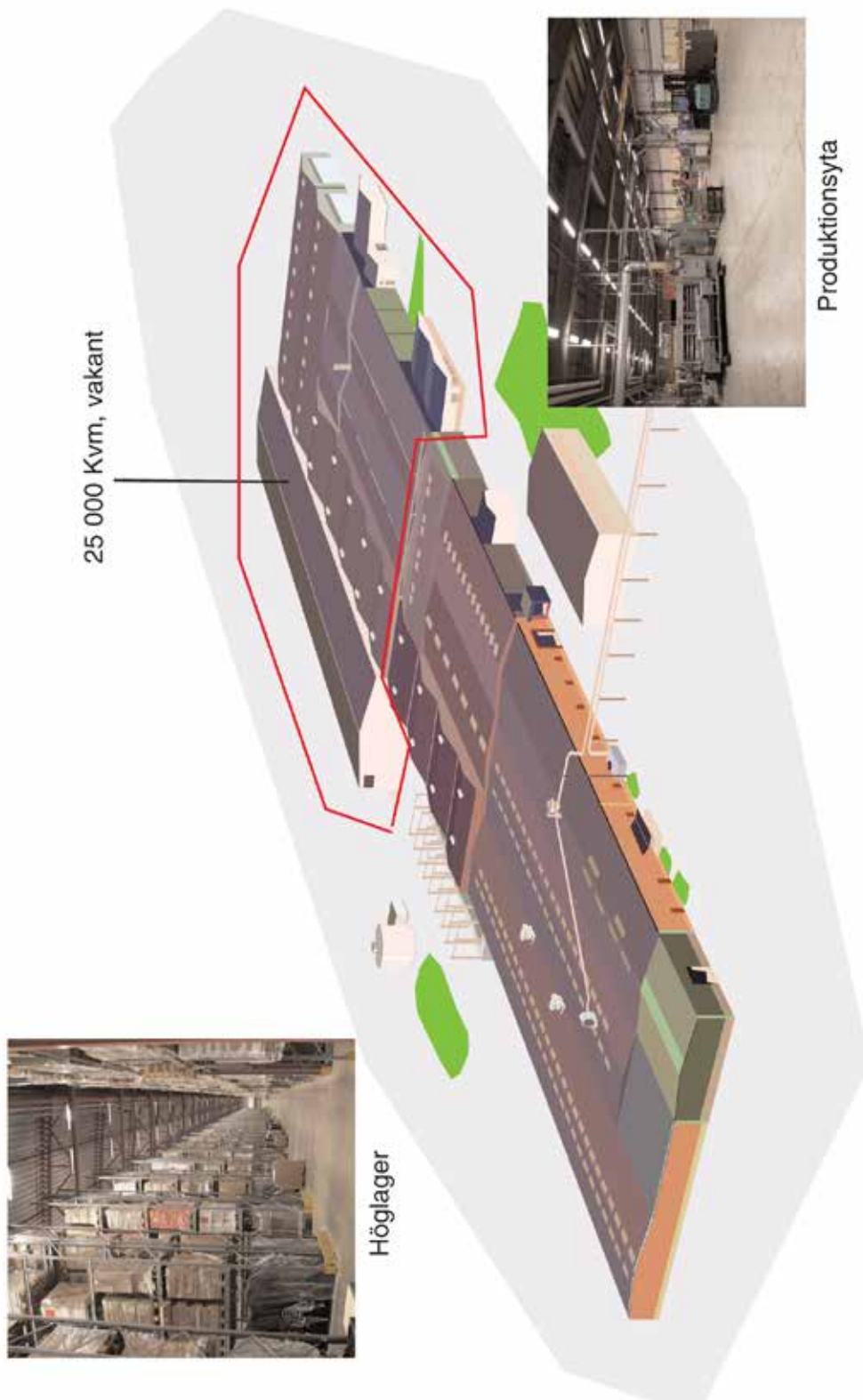

Situationsplan upprättad 1981

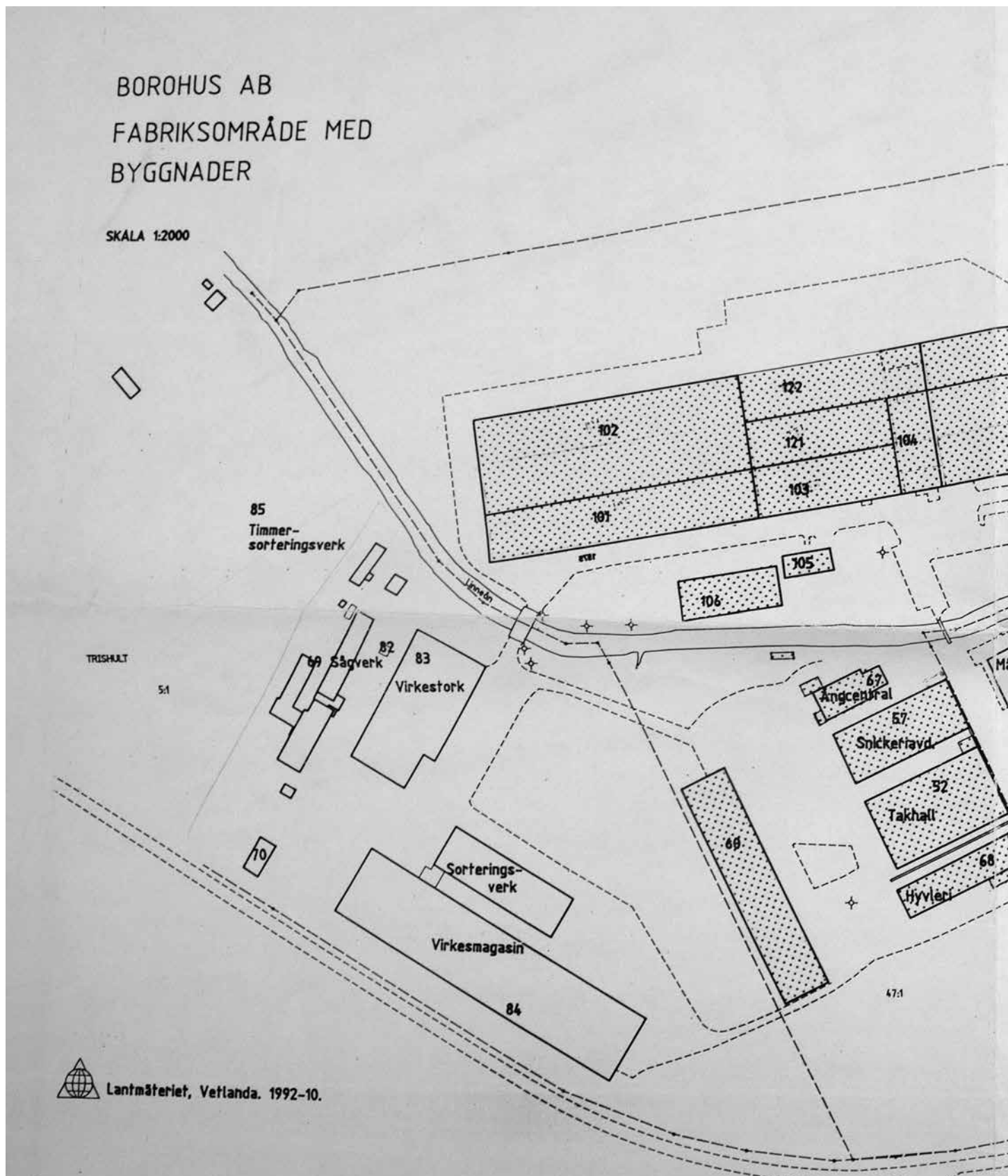

REG	ANT	AVSER	DATUM	SKALA
HSB:S INDUSTRIER AB BOROHUS				
570 12 LANDSBERG 1				
RITNING				
RS:1:8				

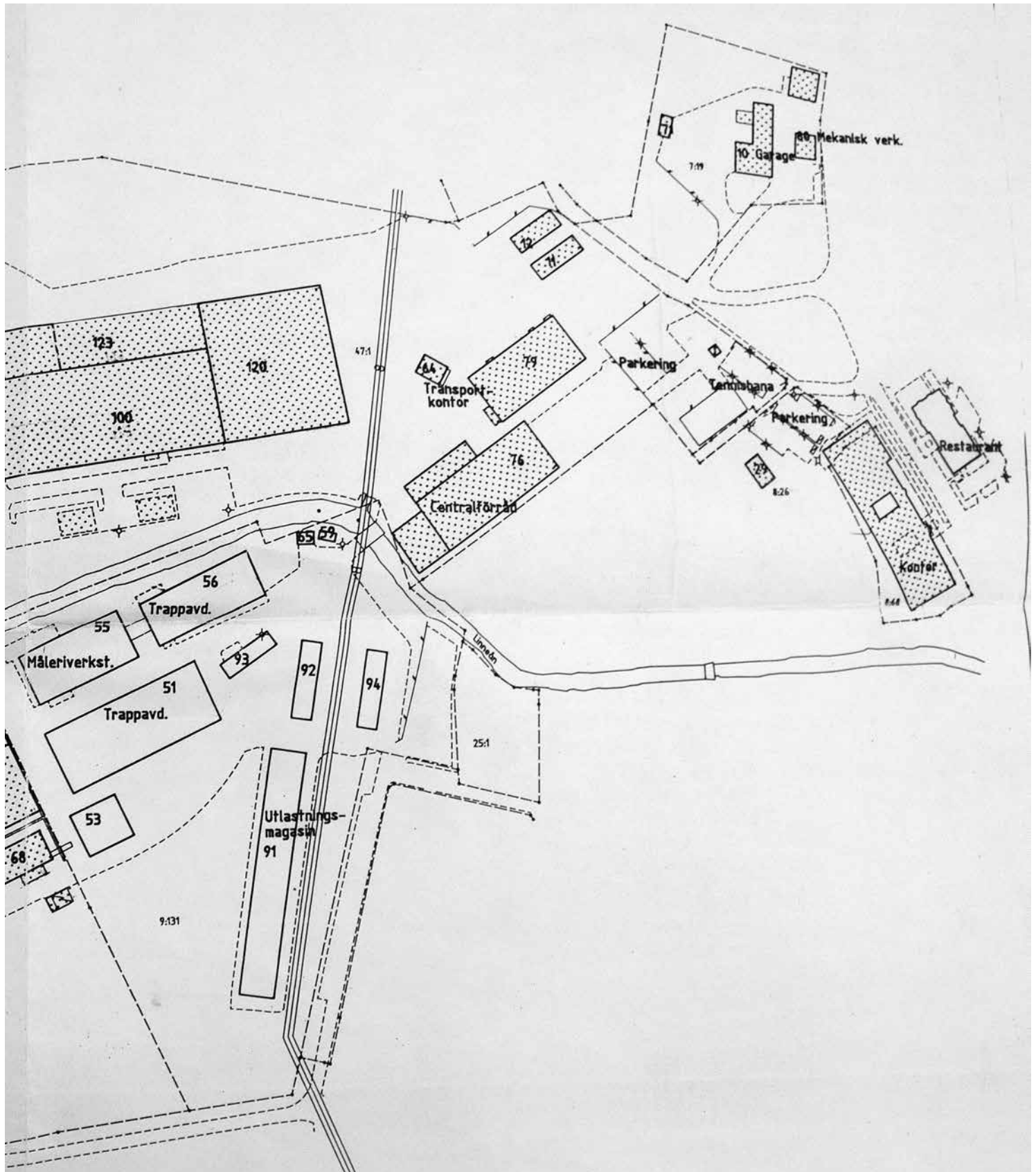

Utsnitt ut marknadsföringsmaterial från 2015 då fastighetsbolaget sökte nya hyresgäster efter Rusta. Ritningen ger en god bild av den nya fabriken och hur den successivt har utvecklats.

Karta 1992, del 1

Karta 1992, del 2

Boro-hus

Fördjupad beskrivning av industriområdet i Landsbro

*Lannaskede socken i Vetlanda kommun,
Jönköpings län*